

GENEZA REDACTĂRII A CELEI DE-A TREIA PĂRȚI A SECRETULUI DE LA FĂTIMA. ÎNDOIELI, ANGOASE ȘI SUFERINȚE ALE SOREI LÚCIA MARIA DAS DORES ÎN CURSUL CELEI DE-A DOUA JUMĂTĂȚI A ANULUI 1943 LA TUY. O CONTROVERSĂ ISTORICĂ

Álvaro Albornoz Castro*

DOI: 10.62838/amsh-2024-0022

Abstract

The Genesis of the Writing of the Third Part of the Secret of Fátima. Doubts, Anguish, and Sufferings of Sister Lúcia Maria das Dores During the Second Half of 1943 in Tuy. A Historical Controversy

This research explores the historical conditions that facilitated the redaction of the so-called third part of the Secret of Fátima, focusing on the circumstances and experiences of the main protagonist, Sister Lúcia. The drafting and concatenation of the events surrounding the famous document is due to an amalgam of historical, spiritual, and ecclesiastical factors that created a favorable context for the expression and formalization of Sister Lúcia's messages. This paper also reveals a contradiction between the testimonies in the diary of the Carmelite convent of Coimbra and the research of Sebastião Martins dos Reis and António Maria Martins, suggesting inconsistencies in the account of events, which underlines the need for a critical and objective analysis of historical sources, highlighting the complexity of examining sources that relate to inner experiences within the discipline of religious studies in the Catholic framework.

Keywords: *Fátima Apparitions; Sister Lúcia; Apparition of the Virgin Mary; Third Secret of Fátima; Private revelations.*

Introducere

Viața sorei Lúcia Maria das Dores se înscrie în cadrul experiențelor care pot fi înțelese drept *fenomene extraordinare ale Bisericii Catolice*. Astfel de fenomene au reprezentat o constantă care, în nu puține ocazii, au ajuns să marcheze direcția politicilor atât teologice, cât și instituționale ale aparatului canonic al Bisericii. În această sferă a extraordinarului, printre fenomenele care au îmbrățișat experiența supranaturală a Bisericii Catolice, de mare importanță istorică este acel fenomen a cărei protagonistă este

* Ph.D., Babeș-Bolyai University Cluj-Napoca, alvaroalbornozcastro@gmail.com

Fecioara Maria, eveniment cunoscut și sub numele de *mariofanie*. Aceste fenomene sunt legate de evenimente considerate din punct de vedere teologic *supranaturale*, în care indivizi din diverse locuri și perioade susțin că au avut *viziuni* și au primit *mesaje de la Fecioara Maria*, preluând rolul pe care noi îl înțelegem ca fiind cel de *văzător*. Astfel de indivizi, încadrați într-un peisaj religios, exercită rolul social de mediatori autentici între dorințele și misiunile cerului și transmiterea și împlinirea lor pe pământ; mesajele, viziunile și profetiile transmise de văzători în diferite spații istorice, însoțite uneori de fenomene clasificate drept *miracole*, au un impact profund și determină credința martorilor, transformând arhitectura culturală a spațiului local într-un spațiu sacru, iar influența lor se extinde la întregul peisaj catolic prin rețele de pietate care se perpetuează generațional sub forma unui cult autorizat și însoțit de practici devoționale. Astfel de fenomene își vor găsi o continuare importantă cu ocazia evenimentului din 1917, cunoscut în lumea catolică sub numele de *Aparițiile de la Fátima*, și anume: manifestarea *Fecioarei Maria* într-un sat îndepărtat al Portugaliei la trei copii săteni analfabeți, în fiecare a 13-a zi, timp de șase luni la rând, începând cu 13 mai și încheindu-se la 13 octombrie cu așa-numitul „miracol al Soarelui”, la care au fost martori peste 70.000 de oameni. În acest sens, ultima protagonistă supraviețuitoare a fenomenului în chestiune, Lúcia de Jesus, va juca un rol extraordinar în redefinirea întregii înțelegeri a *aparitiilor Fecioarei și ale văzătorilor* în contextul religiei catolice din întreaga lume. Prin implicațiile sale religioase și politice, viața soriei Lúcia de Jesus, care mai târziu va deveni călugăriță în cadrul Congregației Surorilor Sfintei Dorotea în Spania luând numele de *sora Maria das Dores*, va continua, între anii 1925-1944, să raporteze experiențe mistice extraordinare precum și *aparitiile ale Fecioarei Maria* însoțite de mesaje profetice și secrete privind decursul doctrinal și moral al Bisericii. Acesta este contextul în care lucrarea noastră analizează astfel de mesaje escatologice ale soriei Lúcia *Maria das Dores*, îndeosebi, geneza așa-numitei *a treia părți a secretului de la Fátima*. Redactarea documentului în chestiune de către sora Lúcia în anul 1944 va influența, vrând-nevrând, politicile ecleziastice ale Bisericii Catolice la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea și nu numai, amestecând devoțiunea și politica într-un sincretism spiritual apocaliptic în care direcțiile doctrinale ale Bisericii vor ajunge să fie interpolate, redimensionate și măsurate conform speculațiilor în jurul documentului cunoscut sub numele de „al treilea secret de la Fátima”. Acest document care urma să fie dezvăluit în 1960, va dovedi atât importanța fenomenului cunoscut sub numele de *Aparițiile de la Fátima* în istoria Bisericii Catolice în secolul al XX-lea, cât și rolul preponderent profetic jucat de o

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli, angoase și suferințe ale sorei Lúcia Maria das Dores în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

călugăriță care raporta primirea de *mesaje și secrete supranaturale cu conținut escatologic al căror expeditor este însuși Cerul.*

În acest sens, cercetarea noastră a pornit de la următoarele întrebări preliminare: care au fost circumstanțele istorice care au făcut posibilă redactarea documentului cunoscut sub numele de *cel de-al treilea secret de la Fátima*? Care a fost rolul actorilor din ierarhia ecleziastică implicați în redactarea documentului de către protagonistă? Cât de fiabile sunt sursele actuale care prezintă relatările oficiale cu privire la redactarea documentului? În acest context, viața spirituală a sorei Lúcia va juca un rol important, deoarece redactarea controversatului document va depinde în totalitate de anumiți factori fizici și morali ai văzătoarei. Lucrarea de față își propune, așadar, să analizeze pentru prima dată în detaliu, pornind de la corespondența sorei Lúcia Maria das Dores, evenimentele care au făcut posibilă geneza celebrului document, luând în considerare circumstanțele fizice, morale și spirituale ale autoarei, contextul ecleziastic precum și o analiză critică a datelor istorice care au stat la baza elaborării documentului în chestiune, care va deveni un semnal de alarmă sau un testament de interpolare exortativă a sorei Lúcia adresat atât ierarhiei ecleziastice, cât și întregii lumi în legătură cu traseul temporal al Bisericii Catolice în a doua jumătate a secolului XX.

Pleurezia și infecțiile. Starea de sănătate a Lúciei se deteriorează

Circumstanțele specifice ale scrierii celei *de-a treia părți* a așa-numitului *secret de la Fátima* vor fi strâns legate de starea de sănătate fizică a sorei Lúcia în casa congregației Surorilor Sfintei Doroteea la Tuy. Scrierea celei de-a treia părți a așa-numitului *secret de la Fátima* va avea loc la câțiva ani după redactarea oficială de către Lúcia a primelor două părți ale *secretului*, pe 31 august 1941 într-un manuscris destinat episcopului de Leiria și care va fi cunoscut mai târziu sub numele de *a Treia Memorie*¹. Aceste prime

¹ Scrisa Lúcia în 1941 la cererea episcopului de Leiria: „...julgo que conserva V. Ex.cia Rev.ma do Senhor Padre José Bernardo Gonçalves, na em que me manda escrever ao Santo Padre. Um dos pontos que me indica é a revelação do segredo. Algo disse, mas para não alongar mais esse escrito que devia ser breve, limitei-me ao indispensável, deixando a Deus a oportunidade d'um momento mais favorável. [...] Bem o segredo consta de três coisas distintas, duas das quais vou revelar. A primeira foi pois a vista do inferno.” („...Cred că păstrați, Excelența Voastră, o scrisoare de la părintele José Bernardo Gonçalves, în care îmi spune să îi scriu Sfântului Părinte. Unul dintre punctele pe care mi le indică este dezvăluirea secretului. Am spus ceva, dar pentru a nu lungi această[...] scriere, care ar trebui să fie scurtă, m-am limitat la esențial, lăsând lui Dumnezeu ocazia unui moment mai prielnic Ei bine, secretul constă din trei lucruri diferite, dintre care voi dezvălui două. Primul a fost vederea

două părți descriu experiențele trăite de Lúcia și de verișorii acesteia în 1917, constând în celebra *viziune a iadului* precum și în *devoțiunea față de Inima Neprihănită a Mariei*, concomitent cu catastrofele pe care le va suferi lumea *din cauza erorilor Rusiei*², dacă această devoțiune nu va fi adoptată și răspândită.³

iadului”). Cuvintele Fecioarei Maria exprimate de Lúcia au fost următoarele: „*Visteis o inferno, para onde vão as almas dos pobres pecadores; para as salvar, Deus quer estabelecer no mundo a devoção a Meu Imaculado Coração. Se fizerem o que Eu vos disser, salvar-se-ão muitas almas e terão paz. A guerra vai acabar. Mas se não deixarem de ofender a Deus, no reinado de Pio XI começará outra pior. Quando virdes uma noite, alumiada por uma luz desconhecida, sabeis que é o grande sinal que Deus vos dá de que vai punir o mundo de seus crimes, por meio da guerra, da fome e de perseguições à Igreja e ao Santo Padre...*” („*Ați văzut iadul, unde se duc sufletele sârmanilor păcătoși; pentru a le salva, Dumnezeu vrea să instaureze în lume devoțiunea față de Inima mea Neprihănită. Dacă veți face ceea ce vă spun, multe suflete vor fi salvate și veți avea pace. Războiul se va sfârși. Dar dacă nu încetați să îl mai jigniți pe Dumnezeu, în timpul domniei lui Pius al XI-lea va începe unul mai rău. Când veți vedea o noapte luminată de o lumină necunoscută, să știți că este marele semn pe care vi-l dă Dumnezeu că va pedepsi lumea pentru crimele sale prin război, foamete și persecutarea Bisericii și a Sfântului Părinte...*”). Lúcia de Jesus, *Memórias da Irmã Lúcia, compilação do Pe. Luís Kondor, SVD. Introdução e notas do P. Dr. Joaquín M. Alonso, CMF e do P. Dr. Luciano Cristino, Fatima, Vice-Postulação, 1990, p. 103.* * Toate traducerile din portugheză în limba română aparțin autorului articolului.

² Continuarea celei de-a doua părți a *secretului* privind persecuția Bisericii și erorile Rusiei este următoarea: „*...sabeis que é o grande sinal que Deus vos dá de que vai punir o mundo de seus crimes, por meio da guerra, da fome e de perseguições à Igreja e ao Santo Padre. Para a impedir, virei pedir a consagração da Rússia a Meu Imaculado Coração e a Comunhão reparadora nos primeiros sábados. Se atenderem a Meus pedidos, a Rússia se converterá e terão paz; se não, espalhará seus erros pelo mundo, promovendo guerras e perseguições à Igreja. Os bons serão martirizados, o Santo Padre terá muito que sofrer, várias nações serão aniquiladas. Por fim, o Meu Imaculado Coração triunfará. O Santo Padre consagrar-Me-á a Rússia que se converterá e será concedido ao mundo algum tempo de paz. Em Portugal se conservará sempre o dogma da Fé, etc. Isto não o digais a ninguém. Ao Francisco, sim, podeis dizê-lo.*” („*...să știți că este marele semn pe care vi-l dă Dumnezeu că va pedepsi lumea pentru crimele sale prin război, foamete și persecutarea Bisericii și a Sfântului Părinte... Pentru a o împiedica, voi veni să cer consacrarea Rusiei Inimii mele Neprihănite și împărtașania reparatoare din primele sâmbete. Dacă veți ține cont de cererile mele, Rusia se va converti și veți avea pace; dacă nu, își va răspândi erorile în întreaga lume, promovând războaie și persecuții ale Bisericii. Cei buni vor fi martirizați, Sfântul Părinte va avea mult de suferit, mai multe națiuni vor fi anihilate. În cele din urmă, Inima Neprihănită va birui. Sfântul Părinte îmi va consacra Rusia, care se va converti, iar lumii i se va acorda o perioadă de pace. Dogma credinței va fi întotdeauna păstrată în Portugalia etc... Să nu spuneți nimănui acest lucru. Puteți să-i spuneți lui Francisc.*”). *Ibidem*, p. 105.

³ Legătura dintre secretul din iulie 1917 și promisiunile ulterioare făcute Luciei este evidențiată de Sebastião Martins dos Reis: „A promessa de 13 de Julho de 1917 - «Virei pedir a consagração da Rússia ao meu Imaculado Coração, e a comunhão reparadora nos primeiros sábados», -cumpru-a a Senhora nas Aparições posteriores de 1925, 1926 e 1929, precisando concretamente o modo de satisfazer à urgência contínua da reparação exigida”, Sebastião Martins dos Reis, *Síntese Crítica*

La câțiva ani după scrierea primelor două părți ale *secretului*, în a doua jumătate a anului 1943, odată cu îngrijorările sale profetice legate de viitorul Spaniei, sănătatea sorei Lúcia va slăbi într-un ritm rapid de la începutul aceluiași an cu sușuri și coborâșuri semnificative, iar viața ei va fi pusă sub semnul întrebării generând o mare îngrijorare în cerul celor apropiați. Aceștia din urmă vor activa toate mecanismele disponibile pentru ca văzătoarea să nu părăsească această lume fără să lase în scris ceea ce a păzit cu atâta zel, și anume *ultima parte a secretului care i-a fost încredințat în timpul fenomenelor din 1917 cunoscute sub numele de Aparițiile de la Fatima*.

În ciuda stării de sănătate relativ bune a Lúciei, în afara unor anumite probleme bronșice, călugărita din Tuy va avea nevoie de perioade sistematice de odihnă în anumite localități spaniole, precum Pontevedra, La Troja și Rianjo. Dar starea ei se va înrăutăți în vara anului 1943. Până atunci, o pleurezie neglijent tratată va evolua într-o formă gravă însoțită de temperaturi foarte ridicate și de recidive constante. Starea sorei Lúcia devenise gravă și ea însăși la începutul lunii iunie 1943 va scrie episcopului de Leiria, monseniorul José Alves Correia da Silva, următoarele:

„Poate că toate acestea sunt începutul sfârșitului și mă bucur. Este bine că, în timp ce misiunea mea pe pământ se apropie de sfârșit, Bunul Dumnezeu pregătește calea spre cer”⁴.

Din cauza stării sale critice de sănătate, sora Lúcia a petrecut două luni la pat⁵, și tocmai din acest motiv monseniorul José Alves Correia da Silva va fi alarmat în legătură cu sănătatea călugăriței și chiar temându-se pentru viața ei. În timpul bolii văzătoarei, s-a înregistrat o ușoară îmbunătățire a stării sale și probabil că în această perioadă episcopul de Leiria i-a scris cu scopul de a consemna noi elemente despre verișoara sa Jacinta Marto pentru a fi folosite la o nouă ediție a cărții părintelui José Galamba de Oliveira despre cea mai „mică văzătoare” Jacinta⁶. Cu toate acestea,

da Fátima. Incidências e repercussões, Lisboa, Ramos, Alonso et Moita LDA, 1967, p. 101.

⁴ Joaquín María Alonso, *La Verdad sobre el Secreto de Fátima*, Madrid, Centro Mariano, 1976, p.30.

⁵ António Maria Martins, *Documentos de Fátima*, Porto, Editorial L.E, 1976, p. 497. Scrisoare de la sora Lúcia către părintele José Aparício da Silva din 2 august 1943, trimisă de la Tuy. Expeditorul informează despre starea ei delicată de sănătate și despre alte probleme de conștiință.

⁶ Anecdota apariției cărții *Jacinta, Florinhas de Fátima*, de José Galamba de Oliveira, este tocmai povestită de monseniorul José Alves Correia da Silva: *„Como apareceu este livro? Preguntar-se-à? Dos três videntes, não conheci os mais pequeninos. Francisco e Jacinta tinham falecido, quando tomei pose da Diocese de Leiria. Quando da trasladação do caixãozinho de Jacinta, de Vila Nova de Ourem para a Fátima, enviei uma das fotografias a Irma Maria Lúcia de Jesus. Agradeceu-*

Lúcia va suferi o nouă recidivă însoțită de temperaturi ridicate și scuipări de sânge; situație care se va agrava și din cauza unei infecții provocate de o injecție. Însăși sora Lúcia va comenta la începutul lunii iunie 1943: „*Mă ridic puțin și starea mea pare să se îmbunătățească, dar febra nu se oprește și nici scuipatul cu sânge nu se oprește...*”⁷.

La începutul lunii august, se va produce din nou o ușoară ameliorare și Lúcia îi va scrie confesorului ei plecat într-o misiune în Brazilia, părintelui José da Silva Aparício, pe 2 august:

„J.M.J⁸

Prea Stimate Părinte Aparício

Sunt în convalescență după o boală care m-a ținut la pat mai bine de două luni: o pneumonie, cauzată de o pleurezie lichidă și, în sfârșit, o infecție provocată de o injecție. Acum am doar câteva linii de febră, care vor trece cu timpul, cu voia lui Dumnezeu.

[...]

În ceea ce mă privește, eu merg complet abandonată în mâinile lui Dumnezeu. Urmăresc evenimentele pe măsură ce se desfășoară, căutând doar să fac voia Sa preasfântă în toate, manifestată direct sau indirect prin cei care Îl reprezintă. Mă doare să public atât de multe lucruri pe care m-am străduit atât de mult să le ascund, dar dacă acest biet sacrificiu al meu face ceva pentru slava Lui și pentru binele sufletelor, sunt mulțumită. Nu am nicio altă dorință. Vă

ma e, na sua carta, havia o seguinte trecho: «Agradeço reconhecidíssima as fotografias. Quanto as estimo, não posso dizer. Em especial a de Jacinta eu queria, mesmo a fotografia, tirar aqueles panos que a cobrem para vê-la toda; estava como numa impaciência de descobrir o rosto do cadáver, sem me dar conta de que era um retrato; estava meio abstracta, tal era a minha alegria de voltar a ver a mais íntima amiga de criança. Tenho esperança de que o Senhor, para glória da Santíssima Virgem, lhe concederá a auréola da santidade. Ela era criança só de anos. No demais, sabia já praticar a virtude e mostrar a Deus e à Santíssima Virgem o seu amor, pela prática do sacrifício. A' sua companhia devo em parte, a conservação da minha inocência. E' admirável como ela compreendeu o espírito de oração e sacrifício que a Santíssima Virgem nos recomendou. Quantas vezes, no meio da mais animada brincadeira, ela dizia: agora não brincamos mais, fazemos este sacrifício pela conversão dos pecadores. Outras vezes, quando tínhamos a fruta nas mãos, dizia: não comamos, demo-la a um pobrezinho pela conversão dum pecador, etc. Por estes e outros sem conto, conservo dela grande estima de santidade.»

Pedi-lhe então que escrevesse os pormenores do que se lembrasse. Obtida licença das suas superiores, mandou-me uns apontamentos que o Ver. Dr. José Galamba de Oliveira, professor do Seminário de Leiria, ordenou, a meu pedido.”, José Galamba de Oliveira, Jacinta. Florinhas de Fátima. Episódios inéditos das aparições de Nossa Senhora, 2da ed., Fátima, Editura Santuário da Fátima, 1938, pp. 7-9.

⁷ François de Marie des Anges, *Sœur Lucie. Confidente du Cœur Immaculé de Marie*, Saint-Parres-Lès-Vaudes, La Contre-Réforme Catholique, 2014, p. 245.

⁸ În codurile religioase folosite de surorile Congregației Sfintei Dorothea, inițialele J.M.J. reprezintă „Jesus, Maria, Jose”.

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli, angoase și suferințe ale sorei Lúcia Maria das Dóres în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

*mulțumesc pentru rugăciunile Dvs., de care am atâta nevoie. Nu sunteți uitat în sârmanele mele rugăciuni...”*⁹.

Deocamdată nu știm la ce „lucruri pe care intenționa să le ascundă” se referea Lúcia. Cu toate acestea, este foarte probabil ca văzătoarea să se simtă încolțită de insistența cvasi-sistematică a superiorilor de a dezvoltă lucruri noi despre viața Jacintei Marto. Problema pentru Lúcia consta, așadar, în faptul că fiecare nou eveniment din viața copilei văzătoare de la Fátima ar implica dezvoltarea unor informații care au tot mai multă legătură cu *toposul* secretului și, prin urmare, cu *a treia parte a acestuia*. Există, de asemenea, posibilitatea ca, într-adevăr, o solicitare directă a datei de dezvoltare a celei *de-a treia părți a secretului* să fi venit din partea superiorilor¹⁰. Cu toate acestea, din cauza detaliilor spirituale care au înconjurat redactarea aceluși document, este posibil să afirmăm cu mare certitudine că până în prima jumătate a anului 1943 nu au existat în viața sorei Lúcia tentative de cereri cu scopul de a dezvoltă informații care ar putea fi legate de așa-numitei *a treia părți a secretului de la Fátima*.

Geneza redactării: Galamba de Oliveira și întâlnirea de la Valença do Minho

Cercetătorul Michele de la Sainte Trinité¹¹, datorită unei surse sub forma unei scrisori de la părintele José Galamba de Oliveira adresată autorului și datată 19 martie 1984, dezvoltă o anecdotă importantă în care sunt implicați episcopul de Leiria, expeditorul însuși, anume părintele Galamba de Oliveira și tocmai sora Lúcia. Este vorba despre întâlnirea dintre părintele Galamba de Oliveira, monseniorul José Alves Correia da Silva și sora Lúcia în Valença do Minho care se desfășoară după cum urmează¹².

⁹ António Maria Martins, *op.cit.*, p. 497.

¹⁰ Aceasta este opinia lui Michele de la Saint Trinité: „Sœur Lucie fait-elle seulement allusion aux nouvelles notes sur Jacinthe qui lui sont demandées? Ou bien a-t-il déjà été question d'autre chose? Nous ne pouvons rien affirmer avec certitude. Mais il est possible qu'un entretien très important au sujet du troisième Secret ait eu lieu à ce moment, précisément pendant ces quelques jours d'août où la santé de sœur Lucie s'était améliorée”, Michele de la Saint Trinité, *Toute la vérité sur Fatima. vol. III. Le Troisième Secret*, Saint-Parres-Lès-Vaudes, La Contre-Réforme Catholique, 1986, p. 33.

¹¹ Cercetător catolic aparținând mișcării religioase catolice contrarevoluționare franceze numită *Ligue de la contre-réforme catholique* fondată de preotul și teologul Georges de Nantes cu scopul de a genera o contrapondere la reformele doctrinare, liturgice și morale propuse de Conciliul Vatican II.

¹² Michele de la Sainte Trinité omite o sursă fundamentală pentru reconstituirea acestei întâlniri, și anume relatarea făcută de însăși sora Lúcia în prefața celei *de-a treia memorii*, unde ea însăși descrie întâlnirea din Valença do Minho. Nu înțelegem de ce cercetătorul francez a trecut cu vederea acest document atât de important

În timp ce monseniorul José Alves Correia da Silva se afla în casa sa de retragere din Formigueira, lângă Braga, împreună cu părintele Galamba de Oliveira, ambii clerici au simțit nevoia să o întâlnească pe sora Lúcia în Valença do Minho¹³. Sora Lúcia a plecat din Tuy cu autorizația superiorilor și cu sănătatea ceva mai refăcută, dar nu complet însănătoșită. Lúcia a trecut apoi de la vama spaniolă la cea portugheză, ajungând în cele din urmă la *Asilo Fonseca*: o școală de fete administrată de congregația franciscană. Tocmai la *Asilo Fonseca* va fi locul în care se va petrece întâlnirea istorică dintre episcopul de Leiria, părintele Galamba și sora Lúcia.

La *Asilo Fonseca*, monseniorul José Alves Correia da Silva se va întâlni cu superiorul locului în aceeași încăpere în care se aflau toți implicații; *Don José* era așezat într-un fotoliu, în timp ce în aceeași încăpere părintele Galamba de Oliveira o intervievea pe sora Lúcia, așezată și ea într-unul din colțuri, astfel încât ambele conversații - cea a episcopului cu superiorul și cea a Lúciei cu părintele Galamba - se desfășurau concomitent¹⁴. Potrivit puținelor surse despre această ermetică întâlnire din Valença do Minho - printre care se numără mărturia monseniorului João Pereira Venâncio către jurnalistul António Valdemar de la *Diário de Notícias*¹⁵ - părintele Galamba a întrebat-o atunci pe Lúcia: „*De ce nu ne dezvăluieți a treia parte a Secretului de la Nossa Senhora? Ne-ați putea spune acum?*”. La care Lúcia a răspuns cu cuvinte surprinzătoare pentru episcopul de Leiria: „*Acum, dacă monseniorul*

pentru subiectul în cauză. Cu toate acestea, detaliile povestite de Lúcia și reconstituirea făcută de Michele de la Sainte Trinité coincid în mare măsură, ceea ce ne apropie de o reconstituire mai sigură a evenimentului în cauză.

¹³ Ápio Garcia, *Bodas de Ouro de Fátima. 1917-1967*. Lisboa, José Pereira de Almeida Editores, 1967, p. 74.

¹⁴ Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 34.

¹⁵ Un trimis al ziarului portughez *Diário de Notícias*, António Valdemar, din cauza unor chestiuni încă neelucidate legate de celebrul al *Treilea Secret*, l-a intervievat în Palatul Episcopal din Leiria pe succesorul monseniorului José Alves Correia da Silva, João Pereira Venâncio, în legătură cu mai multe subiecte legate de Fátima, printre care și circumstanțele scrierii celebrului document. În acest interviu, episodul care a avut loc în Valença do Minho iese la iveală:

„Em que circunstâncias Lúcia escreveu esse documento?”

- *D. José Alves Correia da Silva encontrava-se em Braga e foi, entretanto, a Valença, a fim de se avistar com Lúcia, que estava em Tuy. Na companhia do prelado de Leiria estava o cônego José Galamba de Oliveira, que perguntou à Lúcia o motivo por que não revelava a terceira parte do «segredo», ao que ela apontou para D. José Alves Correia da Silva, dizendo que, se ele consentisse, ela, naquele momento, o revelaria. D. José Alves Correia da Silva, então disse: «Nessas coisas não me meto.»*

O cônego José Galamba de Oliveira sugeriu que, nesse caso, a vidente poderia escrever. Assim, Lúcia redigiu, depois, a terceira parte do «segredo» de Fátima.”, „Onde está o «Segredo de Fátima». Resposta ao Enviado Especial.”, Ápio Garcia, *op.cit.*, p. 74.

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli, angoste și suferințe ale sorei Lúcia Maria das Dores în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

ar vrea, așa putea să vi le spun¹⁶. La finalul interviului dintre superioara Azilului Fonseca și Episcopul de Leiria, părintele Galamba de Oliveira se va întoarce către monseniorul José Alves Correia da Silva pentru a spune următoarele: „Monsenior! Sora Lúcia a spus că, dacă doriți, poate dezvălui acum a treia parte a Secretului¹⁷. Acest lucru este confirmat și de Lúcia însăși, subliniind că locul dialogului a fost tocmai la Valença do Minho¹⁸, reafirmând faptul că părintele Galamba de Oliveira insistase asupra conținutului informațiilor pe care ea trebuia să le furnizeze, așa cum a cerut Episcopul de Leiria în legătură cu reformularea unei relatări a aparițiilor:¹⁹

„Spuneți-i, domnule Episcop”, spunea Excelența Sa [Jose Galamba de Oliveira] cu puțin timp în urmă la Valença. - Domnule Episcop, spuneți-i să scrie totul. Că altfel o să petreacă mult timp în purgatoriu pentru că a tăcut atâtea lucruri!”²⁰ [...] *Domnule Episcop, spuneți-i să zică totul, totul; să nu ascundă nimic...*”²¹.

Răspunsul evaziv al episcopului nu a venit cu întârziere²² și acest lucru nu ar trebui să surprindă, având în vedere respectul prelatului pentru cele mai delicate chestiuni legate de Fátima²³. În consecință, prudența lui Dom José în fața întrebării oarecum

¹⁶ Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 33.

¹⁷ Ápio Garcia, *loc.cit.*

¹⁸ „...dizia, há pouco, em Valença ...”, Lúcia de Jesus, *Memorias da Irmã Lúcia*, *op.cit.*, p. 151.

¹⁹ „ Depois de V. Ex.cia Rev.ma, em particular, me ter mandado escrever as aparições do Anjo, com todos os seus detalhes e pormenores e, quanto me seja possível, até com os próprios feitos íntimos, vem o Senhor Dr. Galamba a pedir também a ordem de me mandar escrever as aparições de Nossa Senhora”. *Ibidem*.

²⁰ „Mande-lhe, Senhor Bispo – dizia, há pouco, em Valença, Sua Rev.cia. – Ó Senhor Bispo, mande-lhe que escreva tudo, mas tudo. Que há-de dar muitas voltas no purgatório por ter calado tanta coisa!”, *ibidem*. Sor Lúcia răspunde la comentariul părintelui Galamba de Oliveira: „Do purgatório, nesse sentido, não tenho o menor receio. Obedeci sempre. E a obediência não tem pena nem castigo. Primeiro, obedeci aos movimentos íntimos do Espírito Santo; depois, às ordens dos que em Seu nome me falavam. Foi esta mesma a primeira ordem e conselho que, por meio de V. Ex.cia Rev.ma, o bom Deus Se dignou dar-me”. *Ibidem*.

²¹ „Senhor Bispo, mande-lhe que diga tudo, tudo; que não oculte nada...”. *Ibidem*.

²² „Por otra parte, y ya en una ocasión parecida, en que alguno de la Curia quería que don José impusiese una orden a la Hermana Lucía, el señor Obispo había respondido: «En asuntos de secretos no me meto»”, Joaquín Maria Alonso, *op.cit.*, p. 32.

²³ Joaquín Maria Alonso aduce o mărturie despre prudența monseniorului da Silva: „O Ano Jubilar de 1942, com ressonância mundial, aumentou o desejo de conhecer a totalidade do segredo. O senhor Bispo de Leiria, Dom José, sempre muito respeitoso para com o mistério de Fátima, não dá mostras de querer intervir. apesar dos insistentes pedidos que pessoas da sua confiança lhe fazem ante o perigo de uma desparição repentina de Lúcia”. Idem, *O segredo de Fátima*, in “Fátima 50”, ano I-nr. 6, 13.10.1967, p 11.

imprudente a preotului iezuit a fost categorică. Lúcia însăși confirmă răspunsul monseniorului José Alves:

„Și *Excelența Voastră, asistat, cu siguranță, de Divinul Spirit Sfânt, a pronunțat sentința:*

– *Asta eu nu o fac. În treburi despre secrete eu nu mă bag...*”²⁴.

Părintele Galamba, văzând reticența lui *Dom José* pe această temă, l-a rugat pe episcop ca o ultimă alternativă pentru ca văzătoarea să consemneze informația respectivă într-un document. Părintele Galamba a cerut cel puțin această posibilitate: „*să o noteze pe o bucată de hârtie pe care Excelența Voastră o va păstra într-un plic sigilat*”. Aceasta este, așadar, geneza ideii istorice de a scrie un document care va ajunge să fie cunoscut sub denumirea celebră de *al treilea secret de la Fátima*²⁵.

Data acestei anecdote nu poate fi dedusă cu exactitate. Joaquín María Alonso, care a fost unul dintre cei mai renumiți istorici pe această temă, nu o menționează în scrierile sale²⁶ și nici alți autori, cum ar fi José Geraldes Freire²⁷. Cu toate acestea, însuși

²⁴ „*E V. Ex.cia Rev.ma, assistido, com certeza, pelo Divino Espírito*” *Santo, pronunciou a sentença:*

– *Isso não mando. Em assuntos de segredos, não me meto.*”, Lúcia de Jesus, *op.cit.*, p.151. Răspunsul episcopului de Leiria a fost o mare ușurare pentru Lúcia: „*Graças a Deus! Qualquer outra ordem ter-me-ia sido uma fonte de perplexidades e escrúpulos. Com uma ordem contrária, perguntar-me-ia a mim mesma, milhares de vezes, a quem devia obedecer: a Deus ou ao Seu representante? E talvez sem encontrar a decisão, permaneceria numa verdadeira tortura íntima.*”, *ibidem*. De fapt, acest episod are o mare relevanță istorică, deoarece va da naștere scrierii care va deveni cunoscută drept cea *de-a IV-a Memorie* a văzătoarei, îndeplinind astfel dorințele părintelui Galamba de Oliveira și ale monseniorului José Alves Correia da Silva, dar fără a dezvălui încă partea ascunsă a *secretului*, pe care văzătoarea nu avea încă nici permisiunea și nici claritatea de a o dezvălui: „*Começo, pois, a minha nova tarefa e cumprirei as ordens de V. Ex.cia Rev.ma e os desejos do Senhor Dr. Galamba. Exceptuando a parte do segredo que, por agora, não me é permitido revelar, direi tudo; advertidamente não deixarei nada. Suponho que poderão esquecer-me apenas alguns pequenos detalhes de mínima importância*”. *Ibidem*.

²⁵ Michele de la Saint Trinité, *loc.cit*.

²⁶ „*E assim se passa também a primeira metade de 1943. Mas, a principio de Agosto desse ano. Lúcia sofre a única doença de certa gravidade de toda a sua vida. Em Leiria recebe-se a notícia com a natural ansiedade. Em fins de Agosto, durante umas relativas melhoras da Lúcia, Dom José decide visitá-la com a clara intenção de fazê-la escrever a terceira «COISA»,*”, Joaquín María Alonso, *O Segredo de Fátima*, p. 11. După cum reiese din text, nici întâlnirea de la *Valença do Minho* nu este menționată.

²⁷ O altă lucrare de referință pe tema celui de-al treilea *secret* este lucrarea lui José Geraldes Freire, intitulată *O segredo de Fátima, a terceira parte é sobre Portugal*, care, de asemenea, nu tratează subiectul. Această lucrare constituie o compilație a unei serii de 35 de articole publicate în săptămânalul *O Distrito de Portalegre* publicate între 4 martie și 11 noiembrie 1977. Cea de-a doua ediție a aceleiași lucrări include materiale dintr-o serie intitulată *Temas de Fatimologia* (Teme de Fatimologie) publicate în același săptămânal între 18 noiembrie 1977 și 31 martie 1978. Textele legate de cel de-al treilea secret provin dintr-o retragere spirituală pe

Michele de la Sainté Trinité l-a interogat pe părintele Galamba de Oliveira deja în vârstă de 81 de ani, cu privire la acest aspect. Astfel, părintele Galamba i-a răspuns în scris cercetătorului francez cu câteva luni înainte de moartea sa, la 19 martie 1984²⁸: „Je ne me souviens pas de la date avec exactitude. Je suis sûr que ce célèbre et si important entretien a eu lieu pendant les vacances d'été, et que sœur Lucie était en bonne santé. D'ailleurs, je ne suis pas allé à Tuy lors de la visite de Mgr l'évêque pendant la maladie de sœur Lucie”²⁹. Punctele cheie ale mărturiei părintelui Galamba pot fi rezumate după cum urmează: 1) starea bună de sănătate a Lúciei la acea vreme; 2) faptul că întâlnirea a avut loc în timpul verii; 3) faptul că părintele José Galamba de Oliveira nu a apărut la Tuy în timpul vizitei monseniorului José în timpul bolii sorei Lúcia³⁰. Aceste informații vor fi importante pentru revizuirea cronologiei evenimentelor legate de redactarea documentului care ne interesează.

După cum am văzut, știm că la sfârșitul lui iulie și începutul lui august din anul 1943, datorită scrisorilor trimise episcopului de Gurza la 26 iulie și părintelui Aparício la 5 august, sora Lúcia se simțea ceva mai bine: „...Acum mai am doar câteva linii de febră, care vor trece cu timpul, Doamne ajută...”³¹. La aceasta se adaugă aceeași mărturie din răspunsul părintelui Galamba de Oliveira către Michele de la Sainté Trinité în 1981: „... sora Lúcia avea o stare de sănătate

care preotul a condus-o în iunie 1975 în Cova da Iria pentru preoții din dieceza de Castelo Branco și Portoalegre. Vezi, J. Pinharanda Gomes, *Padre José Gerdal de Freire: em louvor de Nossa Senhora*, in “Hvmanitas”, vol.L , 1998, p. 1085.

În cadrul acestor întâlniri, părintele Freire a propus posibilitatea de a formula coniecturi și ipoteze cu privire la conținutul *secretului*, care nu fusese încă dezvăluit. Teza lui Freire, conform căreia cel de-al treilea secret este direct legat de războaiele anticolonialiste care au afectat direct Portugalia, limitează conținutul secretului la o temă naționalistă. În ciuda faptului că este o lucrare de referință, ipotezele textului sunt reduționiste, conformându-se unei interpretări închise paradigmatelor belicoase ale națiunii portugheze. În mod evident, această teză a fost respinsă de majoritatea cercetătorilor, inclusiv de Joaquín María Alonso. În mod curios, la sfârșitul vieții sale, António Maria Martins va adera la ipotezele lui Freire.

²⁸ Părintele Galamba de Oliveira va deceda la Leiria în data de 25 septembrie 1984.

²⁹ Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 34.

³⁰ Biografia Carmelului din Coimbra intitulată *Um caminho sob o olhar de Maria*, oferă o versiune diferită, și anume că părintele Galamba de Oliveira a fost într-adevăr prezent la acea dată, ceea ce nu corespunde adevărului istoric. Vezi Carmelo de Coimbra, *Um caminho sob o olhar de Maria. Biografia da Irmã Lúcia de Jesus e do Coração Imacualdo*, Coimbra, Carmelo de Coimbra, 2013, p. 262.

³¹ „Agora restam-me apenas algumas linhas de febre, que passarão com o tempo, se Deus quiser ...”, António Maria Martins, *op.cit.*, p. 497. Scrisoare de la sora Lúcia către părintele José Aparício da Silva din 2 august 1943, trimisă de la Tuy. Expeditorul va informa despre starea ei delicată de sănătate și despre alte probleme de conștiință.

bună”³². Dacă celebra întâlnire a avut loc în vara anului 1943, ea nu putea avea loc decât atunci când sănătatea sorei Lúcia dădea semne de însănătoșire, astfel încât văzătoarea trebuie neapărat să fi trecut granița din Spania undeva între jumătatea lunii august și începutul lunii septembrie din același an³³.

Această anecdotă din Valența do Minho este vitală pentru tema ultimei părți a *secretului* din trei motive. În primul rând, această întâlnire ermetică a fost cea care a stat la baza ideii de a-i ordona sorei Lúcia să pună în scris informațiile într-un *plic sigilat*. În al doilea rând, a fost răspunsul pozitiv al Lúciei la scrierea acestei scrisori. În al treilea rând, această manifestare pozitivă a Lúciei pe această temă, în ciuda faptului că monseniorul José Alves Correia da Silva a dat întotdeauna dovadă de o mare rezervă și circumspecție pe această temă, va deschide ușa pentru viitoarea cerere oficială pe care monseniorul José Alves Correia da Silva însuși, folosindu-se de autoritatea sa episcopală, o va adresa Lúciei: „Sans cette repartie de la voyante, «maintenant, si Monseigneur le veut, je puis vous le dire», don José toujours extrêmement réservé, timoré même face à ses responsabilités en ce domaine, n'aurait jamais osé lui demander d'en écrire le texte”³⁴.

Recidiva Lúciei. Vizita urgentă a monseniorului José Alves Correia da Silva la Tuy

La sfârșitul lunii august sau la începutul lui septembrie 1943, probabil din cauza lipsei de odihnă cauzată de călătoria menționată mai sus la Valența do Minho, Lúcia s-a îmbolnăvit din nou într-un mod grav. De data aceasta, boala Lúciei s-a datorat probabil unor infecții prost îngrijite din cauza lipsei de odihnă din timpul verii, împreună cu, cel mai probabil, o injecție neglijent

³² „... sœur Lucie était en bonne santé ...”, Michele de la Saint Trinité, *loc.cit.*

³³ Părintele Joaquín Maria Alonso, în lucrarea sa *La Verdad sobre el secreto de Fátima*, nu menționează deloc această întâlnire: „El señor Obispo de Leiria empieza a preocuparse por la salud de Lucía, y hasta teme por su vida. Y en Julio [, el señor Obispo] le escribe para que haga nuevos apuntes sobre Jacinta, que debían ser utilizados para la nueva edición del librito «Jacinta». Pero cuando [el señor Obispo] se entera de la recaída [de Lucía], la inquietud invade al señor Obispo y a los que lo rodean en la Curia episcopal: ¿se iría Lucía de esta vida llevándose «su» secreto? Y [el señor Obispo] queda decidido ir a verla, para mandarle escribir esa parte todavía sin redactar. Cuando todo estaba preparado, [se presenta una] segunda infección que sufre Lucía, por la misma razón que antes, y Lucía vuelve a guardar cama. No obstante esto, el señor Obispo se presenta en Tuy a mediados de Septiembre, y habla con Lucía, postrada en cama.”, Joaquín María Alonso, *La Verdad sobre el Secreto de Fátima*, p. 30. Cum se poate vedea, nu există nicio mențiune despre întâlnirea în chestiune.

³⁴ Michele de la Saint Trinité, *loc.cit.*

efectuată³⁵. Aceasta este cea de-a doua infecție a Lúciei într-o perioadă relativ scurtă de timp³⁶. Episcopul de Leiria, José Alves Correia da Silva, va fi serios îngrijorat de starea de sănătate a călugăritei, dar în același timp, preocupările monseniorului José nu se vor îndepărta prea mult de subiectul *Fátima: episcopul de Leiria a considerat că văzătoarea ar trebui să-și încheie socotelile scriind tot ceea ce avea de comunicat omenirii despre Fátima și pe care nu l-a făcut până acum*. În cuvintele lui Alonso: „... Episcopul și cei din jurul său, din Curia episcopală, erau îngrijorați: Lúcia va părăsi această viață luând cu ea secretul «ei»? Și astfel Episcopul a decis să meargă să o vadă cu scopul de a o trimite să scrie acea parte încă nescrisă³⁷. Cu toate acestea, infecția Lúciei s-a dovedit a fi mai intensă decât cea precedentă din cauza unei complicații care i-a afectat piciorul, și anume o a treia infecție. Ea însăși povestește acest lucru într-o scrisoare datată 9 septembrie: „*Chiar mă simțeam mai bine când a apărut a treia infecție din cauza unei alte injecții (...) Nu știu dacă e din cauza oboselii, dar aceasta mi se pare mai dureroasă decât celelalte. răbdare! Este necesar să suferi pentru a obține Raiul pentru atâtea suflete care nu se gândesc la asta...*”³⁸.

Prin urmare, Dom José a sosit la Tuy miercuri, 15 septembrie 1943 pentru a se întâlni cu protejata sa³⁹. Lúcia, ale cărei forțe erau slăbite, nu putea să se ridice din pat și, prin urmare, întâlnirea a trebuit să aibă loc, în mod rezonabil, în infirmerie⁴⁰, iar singurul autorizat să vorbească cu ea a fost monseniorul José Alves Correia

³⁵ Opiniile în această privință sunt diverse. Cf. Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 35.

³⁶ François de Marie des Anges, *op.cit.*, p. 285.

³⁷ „...la inquietud invade al señor Obispo y a los que lo rodean en la Curia Episcopal: ¿se iría Lucía de esta vida llevándose «su» secreto? Y (el señor Obispo) queda decidido ir a verla, para mandarle escribir esa parte todavía sin redactar.”, Joaquín María Alonso, *La Verdad sobre el Tercer Secreto de Fátima*, p. 30.

³⁸ François de Marie des Anges, *loc.cit.*

³⁹ Biografia romanțată a Carmelului din Coimbra susține că episcopul José Alves Correia da Silva a apărut însoțit de părintele Galamba de Oliveira, ceea ce nu corespunde realității. Textul Carmelului din Coimbra relatează: „Despediu-se o Senhor Bispo, e entramos para uma curta visita os que o acompanhavam: o Sr. Dr. José Galamba de Oliveira, o Sr. Dr. Correia, sobrinho do Sr. Bispo, e o Sr. Arcipreste do Valença do Minho”, Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 262. Dar, contrar celor relatate, însuși părintele José Galamba de Oliveira, mulți ani mai târziu va afirma contrariul, anume, părintele Galamba de Oliveira de fapt va nega categoric că l-ar fi însoțit pe episcop în călătoria sa la Tuy: „*Je ne suis pas allé à Tuy lors de la visite de Mgr l'évêque pendant la maladie de soeur Lucie...*”, Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 35. Părintele Joaquín María Alonso susține indirect același lucru, căci în monografia sa consacrată subiectului în cauză, nu menționează prezența părintelui Galamba la Tuy: „A mediados, pues, de Septiembre [,] el señor Obispo de Leiria está en Tuy y habla con Lucía, postrada en el lecho de la enfermería de la Casa”. Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 31.

⁴⁰ *Ibidem*.

da Silva⁴¹. Știm că scopul principal al convorbirii episcopului cu Lúcia în infirmeria Noviciatului din Tuy a fost acela de a-i cere acesteia să scrie cea *de-a treia parte a secretului văzătoarei*⁴²; deși episcopul continua să-și manifeste rezervele, având în vedere starea delicată de sănătate a Lúciei, totuși monseniorul José Alves a dat ordinul mult-așteptat pe un ton prietenos și deloc autoritar⁴³. La această *sugestie* a episcopului de Leiria, Lúcia a răspuns astfel: „...*dacă aș fi vrut, credeam că era în regulă să scriu partea care lipsește din secret, care nu era menită să fie publicată, ci să fie scrisă*”⁴⁴. În acest sens, ceea ce a fost cerut de monseniorul da Silva nu a fost nimic altceva decât o *sugestie prietenoasă pentru văzătoare*, și în niciun caz un ordin expres *încărcat cu autoritatea episcopală* din partea monseniorului da Silva; acest comportament nu a ajutat-o în niciun fel pe sora Lúcia să ia decizia de a pune informația în scris, deoarece forma și tonul șovăitor al solicitării lăsând greutatea deciziei în seama văzătoarei, au pus în șah dorințele voinței Lúciei, anume: *confuzia văzătoarei de a ține în continuare ascuns ceea ce înțelegea că nu trebuia încă dezvăluit, cu ceea ce ar putea fi dezvăluit cu un ordin ecleziastic formal din partea episcopului*.

Cu toate acestea, sănătatea Lúciei, pusă în pericol de cea de-a treia infecție la picior, a trebuit să fie tratată. S-a decis să se opteze pentru o operație și, din acest motiv, Lúcia a fost transferată la Pontevedra în data de 21 septembrie 1943, iar a doua zi a fost

⁴¹ Idem, *O Segredo de Fátima*, p. 11.

⁴² „Sabemos que o principal assunto da conversa foi a redacção da terceira «COISA»”, *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ „...*se eu quisesse achava bem escrever a parte que me falta do segredo, que não era para ser já publicada, mas sim para ficar escrito*”, *Ibidem*. Contrar relatării Lúciei, potrivit lui Joaquín María Alonso, că în acest caz Lúcia găsește bine să scrie textul cu informațiile solicitate, Carmelo de Coimbra, încă o dată, contrazicând adevărul istoric, povestește că Lúcia "nu poate să o facă": „Contra o seu costume, desta vez opõe resistencia a obedecer, dizendo:

Senhor Bispo, eu isso não polsso fazê-lo!

Mas então, não lhe disse Nossa Senhora que siga o caminho que eu lhe indicar?...”, Irmã Lúcia de Jesus e do Coração Imacualdo, *O Meu Caminho*, I, p. 4 (?), apud Carmelo de Coimbra, p. 262 [Aceasta este în mod clar o eroare în ediția portugheză, nu poate fi vorba de pagina 4 a presupusului jurnal].

Pasajul de mai sus amintește de conversația dintre Lúcia și Maica Monfalim în ziua în care, se presupune, Maica Monfalim o convinge pe Lúcia să intre în congregația Sfintei Doroteea în anul 1925, ceea ce, cum am dovedit altundeva, nu corespunde adevărului istoric. În același mod, acest pasaj trebuie eliminat ca fiind în contradicție cu faptele, existând posibilitatea ca acesta să fie o poveste, care, deși apropiată de realitate, să fie totuși ficțiune. Vezi Álvaro Alborno Castro, *Biografia critică a sorei Lúcia de Jesus Rosa dos Santos în lumina corespondenței sale din perioada 1921-1957*, Teză de doctorat susținută în 2024, coordonator științific Sorin Mitu, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca, p. 667.

spitalizată în clinica doctorului Marescot⁴⁵. Se pare că cea de-a treia infecție a avut un efect benefic asupra sănătății bronșice a Lúciei, deoarece a permis ameliorarea pleureziei sale datorită purulenței pe care infecția o provoca în picior⁴⁶. Operația a avut un rezultat fericit, iar Lúcia a părăsit clinica doctorului Marescot la 26 septembrie pentru a se întoarce la casa surorilor Sfintei Doroteea din strada Travesía de Isabel II din Pontevedra, unde va ocupa aceeași cameră ca și în cazul experiențelor sale din decembrie 1925⁴⁷. Lúcia a stat în cele din urmă câteva zile la Pontevedra și apoi s-a întors la Noviciatul din Tuy, recuperându-și încet sănătatea, cu unele sechele minore în 1944.

Angoasă spirituală sau imposibilitate preternaturală. Lupta interioară a Lúciei

Cu toate acestea, Lúcia va experimenta o tranziție treptată cu privire la preocupările sale care din prima jumătate a anului 1943 au devenit centrul atenției al văzătoarei, și anume, problemele morale și disciplinare ale clerului din Spania. În a doua jumătate a anului 1943 și tot prin intervenția părintelui José Galamba de Oliveira în fața monseniorului José Alves Correia da Silva, centrul de greutate spirituală a văzătoarei se va deplasa spre problema scrierii celei *de-a treia părți a secretului*⁴⁸. Toate aceste amănunte au

⁴⁵ Joaquín María Alonso, *La Verdad sobre el secreto de Fátima*, p. 31.

⁴⁶ *Ibidem*. Cf. Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 36.

⁴⁷ Sora Lúcia va face prima mențiune a experienței sale la 25 decembrie 1925 cunoscută drept „Revelație de la Pontevedra” către superioara sa de atunci, Maria das Dores Maghalães. În această experiență, înțeleasă în contextul catolic ca o *revelație privată*, Sfânta Fecioară Maria i s-a arătat înfățișându-i Inima sa Neprihănită înconjurată de spini și cerându-i practicarea devoțiunii reparatoare la Inima sa Neprihănită din primele cinci sâmbete. Este de reținut, însă, că conținutul cvasi-omolog al revelației de la Pontevedra cu privire la *Inima Neprihănită a Mariei* apare cu mai puțină forță în alte revelații din lumea catolică. În acest sens, în timpul practicării *Orei Sfinte*, Berthe Petit, mistică stigmatizată și *terțiară franciscană* de origine belgiană, și, în mod curios, apostol al devoțiunii față de *Inima Îndurerată și Neprihănită a Mariei*, va primi comunicări de la Fecioară legate de *Inima* ei, însă sub ipostaza de „Inimă Îndurerată”: „În 1912, durant l'Heure Sainte, du 24 au 25 Mars, Marie daigna ajouter : Je me suis nommée l'Immaculée Conception. A toi je me nomme la Mère au Cœur Dououreux. Ce titre que veut mon Fils m'est cher entre tous, et c'est par lui qu'il sera accordé, répandu partout, des grâces de miséricorde, de relèvement et de salut”, R.P.I Duffner, *Berthe petit. Tertiaire franciscaine (1870-1943). Un message su Sacre-Cœur en faveur de la devotion au Cœur Doloureux et Immaculé de Marie*, 2 Edition Revue et augmentée, Dillen et Cie, Editeurs, 1950, p. 42.

⁴⁸ Rolul lui José Galamba de Oliveira în ceea ce privește ordinul episcopului la adresa Lúciei și care va determina redactarea documentului în chestiune este evidențiat de José Geraldes Freire: „O receio de que a morte se aproximasse levou o

afectat, fără îndoială, starea psihică a Lúciei. Într-adevăr, la întoarcerea la Tuy, la sfârșitul lunii septembrie, Lúcia s-a confruntat cu problema indeciziei în legătură cu marea cerere a episcopului de Leiria. Dilema călugăriței portugheze în această perioadă se putea rezuma astfel: ce anume trebuia să facă Lúcia, să scrie secretul așa cum i s-a cerut, fără un mandat formal, sau să continue cu presupusă tăcere impusă de Cer? Problema spirituală a Lúciei în acest moment era tocmai incapacitatea ei de a dobândi orice mișcare *din cauza absenței unui ordin formal superior de a acționa, fie din partea episcopului, fie dintr-un mandat direct din „cer”*. După cum subliniază Alonso: „Sora Lúcia nu știa cum să se hotărască între porunca Domnului de a nu scrie și simpla voință a episcopului de Leiria, care lăsa voința Lúciei în deplină libertate”⁴⁹. În acest sens, la două săptămâni după sosirea sa la Tuy, la 10 octombrie 1943, Lúcia i-a scris lui Don Antônio Garcia y Garcia, arhiepiscop de Valladolid, în legătură cu preocupările sale legate de această cerere:

„...mi se pare că faptul de a o scrie înseamnă deja, într-un fel, a o dezvălui [secretul], iar eu nu am încă permisiunea Domnului nostru de a face acest lucru. În orice caz, cum sunt obișnuită să văd voința lui Dumnezeu în dorințele superiorilor, mă uit la ascultare și nu știu ce să fac. Aș prefera o poruncă expresă pe care să mă pot baza în fața lui Dumnezeu și să pot spune cu certitudine: «Poruncește-mi, Doamne». Dar aceste cuvinte: «Dacă sora ar dori» mă tulbură și mă lasă perplexă»⁵⁰.

Sub presiunea acestor circumstanțe sora Lúcia era pusă „în șah”, fiindcă *revelațiile sale cerești* și îndrumări privilegiate dezvăluite în tăcere și reculegere, care de multe ori constituiau o constantă în desfășurarea vieții spirituale a sorei în chestiune, erau în această perioadă complet absente din viața interioară a Lúciei. Prin urmare, viața interioară a Lúciei nu se va bucura de o linie directoare puternică pentru a acționa procedând ca orice călugăriță ascultătoare în rândul paradigmei mistice catolice. În acest sens, Alonso notează cu luciditate: „Es muy curiosa, ciertamente, la seguridad que muestra Lucía en sus comunicaciones con Nuestro Señor, tanto que [esa seguridad] se convierte en regla de vida, si otras normas de la Voluntad de signo de Dios no se interponen.”⁵¹ Prin urmare, ceea ce lipsește pentru a determina decizia călugăriței convalescente este mandatul, fie din partea episcopului, fie confirmarea din cer pentru a putea dezvălui celebrul *secret* „se a

cónego dr. Galamba de Oliveira a incitar o Bispo de Leiria a que desse ordem à Lúcia para escrever «a terceira parte do segredo», José Geraldes Freire, *op.cit.*, p. 25.

⁴⁹ Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 32.

⁵⁰ *Ibidem*, pp. 31-32. Cf. François de Marie des Anges, *op.cit.*, p. 286; Michele de la Saint Trinité, *op.cit.*, p. 36.

⁵¹ Joaquín María Alonso, *loc.cit.*

Irmă quizesse...”⁵². În cele din urmă, după o atentă ponderație a lucrurilor, episcopul a dat ordinul expres de a dezvălui restul secretului prin intermediul unei scrisori către Lúcia care va ajunge la destinatar la mijlocul lunii octombrie, potrivit lui Joaquín María Alonso: „Sin embargo, esta vez se trataba de salvar el precioso resto del «Secreto», y el señor Obispo juzgó, finalmente, dar esa orden. Por último, en una carta de mediados de Octubre, don José dio la orden expresa que pedía Lucía. Y ésta se manifestó dispuesta a cumplirla, como siempre, filial y sumisamente”⁵³. În acest sens, sora Lúcia a comentat într-o scrisoare adresată arhiepiscopului de Valladolid, António García y García:

„Mi s-a ordonat să scriu partea din secretul dezvăluit de Sfânta Fecioară în 1917, pe care o țin încă ascunsă din porunca Domnului. Mi s-a spus să o scriu fie în caietele în care mi s-a spus să îmi țin jurnalul spiritual, fie, dacă doresc, [să o scriu] pe o foaie de hârtie și să o pun într-un plic, să îl închid și să îl sigilez”⁵⁴.

Dar dificultățile de scriere nu au încetat odată cu acest ordin. Lúcia a încercat să execute ordinul lui Dom José, dar, dintr-un motiv necunoscut, a fost complet imposibil. Ceea ce reiese din corespondența văzătoarei din a doua jumătate a anului 1943, este o oarecare imposibilitate a călugăriței de a scrie ceea ce i s-a ordonat. Conform informațiilor furnizate de protagonistă, mâna acesteia tremura, iar când scria nu reușea nici măcar să formeze literele. Sora Lúcia nu știa cărei cauze să atribuie o asemenea imposibilitate, mergând până la a spune că ceea ce i se întâmpla nu era altceva decât impresia pe care o simțea atunci când scria ceva care mergea *împotriva ordinelor Maicii Domnului*, chiar dacă o făcea din ascultare⁵⁵. Cu toate acestea, când Lúcia a încercat să scrie cererea fără succes, i-a scris din nou episcopului de Leiria, spunându-i ce se întâmpla. Răspunsul va ajunge curând în mâinile Lúciei, primind o

⁵² Michele de la Sainte Trinité susține de asemenea: „Sœur Lucie ne se décide donc pas à écrire le Secret sans un ordre exprès, par lequel son évêque, au nom de Dieu, lui ordonnerait de le faire. Car, ajoute-t-elle encore, «bien qu'il soit cacheté, [l'écrire], c'est toujours le révéler.», Michele de la Saint Trinité, *loc.cit.*

⁵³ Joaquín María Alonso, *loc.cit.*

⁵⁴ „Me han mandado escribir la parte del secreto revelado por la Santísima Virgen en 1917, y que todavía, por orden del Señor, conservo oculto. Me dicen que lo escriba, o en los cuadernos donde me mandan apuntar mi diario espiritual, o si quisiere, [lo escriba] en una hoja de papel y meterlo dentro de un sobre; cerrarlo y lacrarlo.”, *Ibidem*, p. 33. Cf. Michele de la Sainte Trinité, *loc.cit.*

⁵⁵ Narativa din jurnalul atribuit Lúciei *O meu caminho* susține: „Apenas as forças mo permitiram, quis escrever o que o Senhor Bispo me tinha ordenado, mas não sei explicar o que em mim se passava, tremia-me a mão e não conseguia formar as letras. Isto pode ter sido causado pela impressão que me fazia o ir escrever uma coisa contra as ordens de Nossa Senhora, embora por obediência”⁵⁵. *Irmã Lúcia de Jesus e do Coração Imaculado, O meu caminho*, p. 158 apud Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 264.

scrisoare de la episcopul de Leiria, José Alves Correia da Silva pe 16 octombrie, reînnoind ordinul într-un mod mai formal. Totuși după acest mandat, sora Lucia va continua fără niciun rezultat pozitiv în îndeplinirea ordinului care i-a fost încredințat. De fapt, problemele ciudate ale Lúciei în redactarea documentului vor continua. Cuvintele văzătoarei adresate episcopului de Leiria au fost următoarele:

„Am încercat de mai multe ori să obțin un rezultat mai bun, ceea ce a făcut o anumită impresie asupra mea. I-am scris episcopului de Leiria, spunându-i ce mi se întâmplă. Excelența Sa mi-a răspuns, reînnoind ordinul dat deja, în termeni cu atât mai expresivi, într-o scrisoare datată 16-X-1943. După primirea acestei scrisori, am vrut să scriu din nou, dar nu am reușit încă...”⁵⁶.

În noiembrie, însă, nesiguranța și angoasele Lúciei vor crește și mai mult în legătură cu cererea episcopului de Leiria de a scrie ultima „bucată” din secret. În timp ce văzătoarea era nehotărâtă în legătură cu decizia episcopului, deoarece credea că o astfel de cerere contrazicea dorințele *Cerului*; nici *Cerul însuși*, atât de obișnuit să o călăuzească în timpul prețioaselor sale *Ore Sfinte*, pe care religioasa congregației Sfintei Doroteea le rezerva cu o pioasă evlavie în fiecare noapte de joi spre vineri, nu se manifesta. Practic, în această perioadă sufletul văzătoarei era neconținut într-o tăcere profundă: unde dispăruse *vocea Domnului* în viața interioară a Lúciei? Clarificări sugestive în această privință vin din partea lui Joaquín María Alonso: „Pero (Lucía), tal vez acostumbrada a que en otras ocasiones - como hemos visto- el mismo Cielo se le manifestara, confirmando las órdenes de los superiores, esta vez esto no acaba de acontecer, y Lucía sufría dolores de muerte. «El Cielo, sin embargo, por ahora, guarda silencio?»”⁵⁷.

Trecuseră două luni de la primirea ordinului și Lúcia nu făcea niciun progres. De facto, Lucia nu putea scrie ceea ce i se cerea să scrie pe o foaie de hârtie. Va fi atunci când va prinde contur o corespondență importantă cu Don António Garcia y Garcia, administrator apostolic de Tuy și arhiepiscop de Valladolid, care de ceva timp îi fusese și director spiritual și care se lauda cu grija spirituală a văzătoarei: „Prelat ce sunt pentru dumneata și pastor însărcinat cu mântuirea și sfințirea dumitale”⁵⁸. Trebuie remarcat

⁵⁶ „Intentei várias vezes, em conseguir melhor resultado, o que me causou certa impressão. Escrevi ao Sr. Bispo de Leiria, dizendo o que me acontecia. Sua Ex.cia respondeu, renovando a ordem já dada, em termos tal ves mais expressivos, em carta de 16-X-1943. Depois de ter recebido esta carta, quis denovo escrever, mas ainda não o consegui”, *Ibidem*.

⁵⁷ Joaquín María Alonso, *op.cit.*, pp. 32-33.

⁵⁸ „Prelado que soy de usted y Pastor encargado de su salvación y santificación...”, *Ibidem*, p. 35.

faptul că, în a doua jumătate a anului 1943, Lúcia s-a aflat sub conducerea spirituală a câtorva prelați importanți, printre care și episcopul de Leiria, José Alves Correia da Silva, episcopul de Gurza Manuel Maria Ferreira da Silva - care a fost și fostul ei confesor la *Asilo de Vilar* de Porto până în 1925 - împreună cu António Garcia y Garcia arhiepiscop de Valladolid, la care se adaugă influențele directe, mereu pe cale epistolară, ale confesorilor ei din afara Portugaliei, precum părintele José Aparício da Silva⁵⁹ și părintele José Bernardo Gonçalves⁶⁰, ambii preoți iezuiți în misiune, primul în Brazilia și, respectiv, al doilea în Mozambic. În același mod, Lúcia se află și sub influența directă a superiorilor din Noviciatul din Tuy, iar pentru această perioadă, autoritatea directă în Noviciatul Surorilor Sfintei Doroteea era exercitată de Maica Maria do Carmo Cunha Matos, superiora Noviciatului care fusese atașată de Lucia până la punctul de a îi deveni prietenă și confidentă. Dar rolul cel mai important printre directorii ei spirituali a fost jucat de monseniorul António García y García cu care Lúcia a avut un important schimb epistolar în a doua parte a anului 1943 în legătură cu scrierea *secretului* comandat de Dom José. Lúcia însăși i-a scris lui António García y García la începutul lunii decembrie pentru a-i expune dificultățile întâlnite cu privire la imposibilitatea de a scrie ceea ce i se ceruse. Lúcia a scris la 1 decembrie 1943:

„Acest ordin m-a făcut să mă cutremur. Bunul Dumnezeu mi-a poruncit să nu spun nimănui, iar reprezentantul său mi-a spus să scriu: o adevărată luptă se dădea în mine și de aceea am vrut să cer sfatul și direcția înainte de a scrie: vreau să mă supun și sunt hotărâtă să o fac, ghidat de credință. Mi se pare că Dumnezeu însuși este cel care, prin ministrul său, îmi dă această poruncă, dar o îndoială persistă în mintea mea, nu știu dacă gândesc corect și teama

⁵⁹ António Maria Martins, *Fátima e o coração de Maria*, Braga, Editorial Franciscana, 1985, p. 17. Părintele José Aparício da Silva s-a născut în Fundada, Vila de Reis, la 14 februarie 1879. Bucurându-se de o vocație preoțească timpurie, a intrat în Societatea lui Isus la 8 septembrie 1885. După ce va petrece ceva timp în Belgia, va fi mutat în Spania în 1914, când avea 35 de ani. După ce a luat contact cu Lúcia, deși perioada petrecută de părintele Aparício în calitate de confesor ordinar al Institutului Surorilor Sfintei Doroteea din Tuy a fost destul de scurtă din cauza noului său post de Maestru al Novicilor din Oya, la 27 septembrie, întâlnirea dintre cei doi religioși a fost decisivă și a marcat atât viața văzătoarei de la Fátima, cât și propria activitate preoțească a părintelui Aparício. De fapt, preotul iezuit avea să fie unul dintre cei mai mari diseminatori ai devoțiunii reparatoare la Inima Neprihănită a Mariei, mai ales în activitatea sa misionară din Brazilia.

⁶⁰ După plecarea părintelui Aparício de la Noviciatul din Tuy, Lucia îl va întâlni pe preotul iezuit José Bernardo Gonçalves, care devenise recent noul Superior al Iezuiților din casa religioasă a Surorilor Sfintei Doroteea. Această întâlnire avea să aibă o influență importantă, nu numai asupra vieții sorei Lúcia, ci și a întregul proces de desfășurare a *mesajului de la Fátima*. Vezi Alvaro Albornoz Castro, *op.cit.*, p. 329.

de a merge împotriva poruncii lui Dumnezeu mă face să las pixul jos. De trei ori l-am luat în mână ca să scriu, nu știu ce e cu mine, tremur și nu pot scrie nimic. Mi-e teamă, de asemenea, că întârzierea în îndeplinirea acestui ordin este o lipsă de ascultare. Și bunul Dumnezeu tace acum: se pare că sunt un suflet necunoscut pentru El: răbdare: (sic) El știe bine că singura mea dorință este să nu-l supăr”⁶¹.

Lúcia, prin urmare, confirmă ceea ce spusese după primirea scrisorii din 16 octombrie, susținând că experimentează o adevărată luptă spirituală atunci când încearcă să scrie. Pe măsură ce luna decembrie din 1943 avansa, lupta interioară a Lúciei se accentua și nu se învedera nicio soluție posibilă în rândul dispoziției animice a călugăriței. Despre această situație Joaquín María Alonso subliniază: „A don Antonio García, Lucía le había manifestado los mismos temores que a don José, Obispo de Leiria; es decir, que aquella orden la hacía estremecer, ya que, por una parte, el Señor le había dado una orden de no decir nada a nadie; [y] por otra [parte], su representante le mandaba escribir. Una auténtica lucha interior se traba en ella: ¿quién había de decidir: el carisma o la Jerarquía? Y [Lucía] añadía, pidiendo consejo a don Antonio García, que ya varias veces había querido obedecer [a la Jerarquía] y se había puesto a escribir a la mesa, sin llegar a conseguirlo”⁶². Între timp, Don António García y García, Arhiepiscopul de Valladolid, a sfătuit-o cu prudență pe Lúcia, nedorind să se pronunțe asupra unei chestiuni care era mai degrabă de competența jurisdicției episcopului de Leiria. Astfel stând lucrurile, Don António García y García a sfătuit-o pe călugărița Sfintei Doroteea să îi scrie din nou monseniorului José Alves Correia da Silva pentru a-și mărturisi neputința. Lúcia încercase deja de cinci ori în aceste două luni să scrie *textul secretului*, fără succes, din motive pe care le-a explicat cu lux de amănunte într-o scrisoare pe care i-a adresat-o episcopului

⁶¹ „Esta ordem fez-me estremecer. O bom Deus deu-me ordem de não dizer a ninguém, e o seu representante manda-me que o escreva: uma verdadeira luta se traba no meu interior e eis porque eu desejava, antes que por escrito, pedir conselho e direção de palavra: quero obedecer e a isso estou resolvida, guiando-me pela fé. Parece-me que é o mesmo Deus que, por meio do seu Ministro, me dá esta ordem, mas uma dúvida peranece no meu espírito, não sei se penso bem e o temor de ir contra uma ordem de Deus me faz depor a pena. Três vezes já que nela peguei com o fim de escrever, não sei o que me passa, ponho-me a tremer e não sou capaz de escrever nada. Temo também já, que a demora na execução desta ordem seja uma falta de obediência. E o bom Deus agora guarda silêncio: parece que soy para Ele uma alma desconhecida: paciência: Ele sabe bem que o meu único desejo é não o desgostar”, Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 264. Scrisoare a sorei Lúcia către monseniorul António García y García, Episcop de Valladolid, 1 decembrie 1943, trimisă de la Tuy. Expeditorul abordează problemele legate de formularea documentului care corespunde ultimei părți a secretului.

⁶² Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 33.

de Leiria, ascultând de sfatul directorului ei spiritual, Antonio García y García. Prin urmare, în data de 19 decembrie 1943, sora Lúcia i-a scris monseniorului José Alves Correia despre ceea ce i se întâmpla, explicându-i că cel mai probabil acea imposibilitate de a scrie nu se datora unui fenomen natural sau psihologic:

„Încă nu am scris ceea ce mi-ați ordonat Excelența Voastră: am încercat de cinci ori și nu am reușit; nu știu ce se întâmplă, în momentul în care pun creionul pe hârtie, mâna începe să-mi tremure și nu pot să scriu nicio literă: nu mi se pare o nervozitate firească, pentru că în același moment încep să scriu altceva și mâna mea este stabilă. Nu cred că este vorba nici de teamă morală, pentru că mi-am format conștiința după credință, crezând că Dumnezeu, prin Excelența Voastră, este cel care îmi spune să o fac”⁶³.

Din explicația Lúciei, reiese că văzătoarea a adoptat o abordare științifică a fenomenului, realizând teste care să pună în lumină cauza imposibilității în sine. Văzătoarea afirmă că este vorba de un fenomen eminent fizic, deoarece de fiecare dată când începe să scrie nu reușește să o facă pentru că începe să tremure: *„în momentul în care pun creionul pe hârtie, mâna începe să-mi tremure și nu pot să scriu nicio literă...”⁶⁴*. Lúcia încearcă, pornind de la acest fapt, să scrie altceva și pretinde că are o mână sigură. În același mod, exclude și teama morală, întrucât Lúcia a plasat ipoteza care explică imposibilitatea scrierii pe seama unei frici morale de a ignora poruncile cerului de nu dezvălui încă nimic. Dar această explicație va fi abandonată de Lúcia deoarece ea va mărturisi că are *conștiința curată, acționând conform credinței și ascultării*. Acest lucru arată că văzătoarea însăși studiază fenomenul care i se întâmplă cu scopul de a-l depăși, dar ea însăși nu știe să atribuie cauzele unei astfel de anomalii legate de scrierea informațiilor care i-au fost date în 1917, conform propriei relatări a văzătoarei.

Din scrisoarea din 19 decembrie⁶⁵ reiese că chinurile interioare ale Lúciei nu izvorau dintr-o angoasă umană a cărei

⁶³ „*Ainda não escrevi o que V.Ex.cia Rev.ma me mandou: já o intentei cinco vezes e não fui capaz; não sei o que é, no momento de pousar a pena no papel, põe-se-me a mão a tremer e não sou capaz de escrever letra alguma: parece-me que não é nervoso natural, porque no mesmo instante passo a escrever outra coisa diferente e tenho a mão firme. Medo moral também me parece que não é, porque formei a consciência segundo a fé, crendo que é Deus por meio de V. Ex.cia Rev.ma que mo manda.*”, Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 265. Scrisoare a sorei Lúcia către monseniorul José Alves Correia da Silva, Episcop de Leiria, 19 decembrie 1943, trimisă de la Tuy. Expeditorul discută probleme legate de formularea documentului corespunzător ultimei părți a secretului.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Michele de la Sainte Trinité citează probabil din textul lui Joaquín María Alonso că această scrisoare este datată la 24 decembrie 1943. Citându-l pe J.M. Alonso din

origine ar putea fi considerată pur psihologică. Analizându-și „simptomele”, Lúcia afirmă că mâna îi tremura doar atunci când încerca să scrie ceea ce avea legătură cu respectiva cerere, iar de îndată ce lua stiloul în mână și scria instantaneu altceva, simptomatologia dispărea. Prin urmare, această stranie imposibilitate de a scrie *secretul* și, deci, de a urma porunca episcopului, pe care Lúcia însăși o judecă ca fiind coerentă cu starea ei și ca fiind un ordin de la Dumnezeu prin intermediul episcopului, este cea care o afectează cel mai mult în acea perioadă. Până la Crăciunul din 1943, în ciuda numeroaselor întrebări și a căutării sincere a voinței lui Dumnezeu din partea călugăriței Sfintei Doroteea, Lúcia a găsit curajul de a-i scrie iarași în ziua de Crăciun lui Don Antonio García-García, mulțumindu-i pentru scrisoarea în care ea a găsit o oarecare consolare, căci, după spusele lui Alonso: „Don Antonio consolaba y aconsejaba paciencia a Lucía; ya se pasará esa turbación”⁶⁶. Lúcia va mărturisi prin scris puțin mai târziu lui Don Antonio că nu a primit încă un răspuns de la episcopul de Leiria și că nu a mai încercat să scrie *secretul*. Lúcia a scris la 25 decembrie 1943 următoarele:

„J.M.J

Excelența Sa, Preafericitul Arhiepiscop de Valladolid Antonio García y García

Vă mulțumesc recunoscătoare pentru scrisoarea Excelenței Voastre.

Ce ați spus Excelența Voastră m-a lăsat oarecum ceva mai liniștită. Am făcut deja ceea ce mi-ați spus să fac, și anume să îi scriu Excelenței Sale Episcopul de Leiria, spunându-i ceea ce am pățit. Încă nu am primit un răspuns, dar să fie ce vrea Dumnezeu: nu am încercat să scriu nimic altceva pentru că m-a impresionat atât de mult încât mi-e teamă să iau stiloul în mână în acest scop.

lucrarea sa *La Verdad sobre el secreto de Fátima*, cercetătorul francez afirmă: „En effet, elle ajoutant en demandant conseil à don Garcia, que, plusieurs fois, elle avait voulu obéir, qu'elle s'était assise pour écrire, sans pouvoir le faire. Ce mystérieux empêchement durait encore le 24 décembre 1943, où elle précise, dans une lettre à don Garcia, «que ce phénomène n'était pas dû à des causes naturelles.», Michele de la Sainte Trinité, *op.cit.*, p. 37. Problema este însă, alta. Conținutul scrisorii se aseamănă cu cel al scrisorii trimise monseniorului José Alves la 19 decembrie 1943, deoarece în scrisoarea de Crăciun către António García y García nu se menționează că impresiile legate de imposibilitatea sa de a scrie *secretul* erau de ordin supranatural, ceea ce este cazul în scrisoarea din 19 decembrie către Episcopul de Leiria. Cu siguranță că trebuie să fie vorba de o confuzie și, din motive de economie, datorită ordinii cronologice cât mai exacte posibile a acestei lucrări, afirmăm că scrisoarea autentică privind natura simptomelor Lúciei, adică imposibilitatea ei de a scrie *Scrisoarea*, corespunde scrisorii adresate episcopului de Leiria la 19 ale aceleiași luni.

⁶⁶ Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 34.

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli,angoase și suferințe ale sorei Lúcia Maria das Dores în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

Îl rog din adâncul inimii pe bunul nostru Dumnezeu să acorde Excelenței Voastre și tuturor sufletelor care v-au fost încredințate cele mai mari haruri și binecuvântări din Inima Sa Dumnezeiască pentru noul an.

*Vă rog să mă binecuvândați*⁶⁷.

Scrisorile pe care Lúcia nu le citește

Dar, între decembrie și ianuarie, apare un eveniment ciudat în rutina epistolară a Lúciei, care va influența în mod decisiv următoarea acțiune a văzătoarei în legătură cu problema solicitării episcopului de Leiria de a scrie *textul secretului*: deși corespondența cu Don António Garcia y Garcia datează din prima parte a lunii decembrie, Lúcia nu primește scrisorile decât în a doua săptămână a lunii ianuarie⁶⁸. Cu alte cuvinte, corespondența care o avea ca destinatar pe sora Lúcia și ca expeditor pe Don António Garcia y Garcia a fost interceptată, iar autorul unei astfel de întârzieri în corespondență nu putea fi decât Maica Superioară a Noviciatului din Tuy, Maica Maria do Carmo Cunha Matos. În această privință, Alonso subliniază:

„Esta Madre habrá tenido una intervención — tal vez dudosamente prudente — para que Lucía no recibiese esas comunicaciones tan exquisitamente prudentes de don Antonio García? Si ciertamente [esas comunicaciones] hubieran retrasado la redacción del escrito, lo hubieran garantizado mucho mejor en cuanto a las circunstancias de una redacción reposada y tranquila.

⁶⁷ „Excelentíssimo e Reverendíssimo Senhor Arcebispo de Valladolid D. António García y García

Reconhecida agradeço a carta de V.Ex.cia Rev.ma.

Como o que V. Ex.cia Rev.ma me dizia fiquei algo mais em paz. Já fiz o que me indicou, isto é, escrever a Sua Ex.cia Rev.ma o Senhor Bispo de Leiria, dizendo o que me passa, ainda não tenho resposta, será o que Deus quiser: não intentei escrever mais vez nenhuma que me fez tanta impressão, que parece qu até tenho medo de pegar na pena com esse fim.

Peço muito de coração a nosso bom Deus conceda a V.Ex.cia Rev.ma e a todas as almas que lhe estão confiadas as maiores graças e bênçãos do seu Divino Coração para o novo ano.

Peço se digne abençoar-me.”, Carmelo de Coimbra, *loc.cit.* Scrisoare a sorei Lúcia către monseniorul António Garcia y García, episcop de Valladolid, datată 25 decembrie 1943, trimisă din Tuy. Expeditorul informează că a urmat sfatul primit de la destinatar și a scris episcopului de Leiria. Sunt discutate, de asemenea, probleme legate de redactarea documentului corespunzător ultimei părți a secretului.

⁶⁸ „En efecto, las comunicaciones de don Antonio García a Lucía son de la primera mitad de Diciembre, y Lucía no las recibe hasta en la segunda semana de Enero de 1944, cuando [ella] ya había redactado el escrito en medio de dificultades de espíritu muy fuertes. ¿Hubo en ello [un] especial interés de alguna persona en que Lucía no recibiera esas comunicaciones para no retrasar la redacción [de la parte oculta del secreto]?”, Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 35.

Tenemos la sospecha de que así es...”⁶⁹. Prin urmare, trebuie să se înțeleagă că ultima scrisoare a sorei Lúcia către Don António García y García, scrisă în ajunul Crăciunului din 1943, este o scrisoare oarecum „goală”, deoarece Lúcia nu a fost influențată de corespondența lui Don António García y García, la care ea nu avea încă acces deoarece scrisoarea arhiepiscopului fusese reținută și nu fusese livrată destinatarului. În acest sens, trebuie exclusă orice „influență negativă” a arhiepiscopului de Valladolid în ceea ce privește confundarea văzătoarei sau furnizarea de informații care ar fi putut întârzia sau chiar dăuna redactării documentului, întrucât scrisorile prelatului nu au ajuns în mâinile Lúciei decât în a doua jumătate a lunii ianuarie⁷⁰.

⁶⁹ Joaquín María Alonso continuă: „En efecto, las comunicaciones de don Antonio García a Lucía son de la primera mitad de diciembre, y Lucía no las recibe hasta en la segunda semana de Enero de 1944, cuando [ella] ya había redactado el escrito en medio de dificultades de espíritu muy fuertes. ¿Hubo en ello [un] especial interés de alguna persona en que Lucía no recibiera esas comunicaciones para no retrasar la redacción [de la parte oculta del secreto]?”, *Ibidem*.

⁷⁰ În acest sens, părintele Sebastião Martins dos Reis, în lucrarea sa *O Milagre de Sol e o Segredo de Fátima*, folosindu-se de modul său pasional de a scrie, îl învinovățește pe monseniorul António García y García pentru faptul că Lúcia nu a scris cu mai multă grijă a treia parte a secretului. Același preot merge atât de departe încât sugerează că arhiepiscopul de Valladolid i-a spus în mod explicit sorei Lúcia să nu scrie documentul, deoarece era "secret" și ceea ce este secret nu trebuie dezvăluit. Cităm cuvintele lui Sebastião Martins dos Reis: „A terceira parte, se não teve sorte idêntica teve-a semelhante: D. José Alves Correia da Silva, Bispo de Leiria mandou-lha escrever; porém, o então Administrador Apostólico de Tuy, com quem Lúcia também se dirigia, disse-lhe que o não escrevesse, porque, se era segredo...era segredo!

Encontrava-se a pobre Vidente em grande perplexidade e aflição, em cujo «interim» nada pode redigir, o que a mantinha incerta quanto ao caminho a seguir em face destas ordens opostas, quando recebeu autorização do Céu para escrever a famigerada terceira parte do Segredo...”. Aceste afirmații sunt cu siguranță prezentate cititorului fără a fi citate documente sau surse și, prin urmare, corespund unor afirmații gratuite. De fapt, câteva rânduri mai jos, același cercetător face o gravă eroare în ceea ce privește data scrierii documentului în cauză, atribuindu-i anul 1939, ceea ce este complet greșit: „Redigida a terceira parte do segredo, em 1939, vai começar a aventura da sua prefixada e ansiada revelação.” Datorită documentației disponibile, se știe că documentul a fost scris în ianuarie 1944. Din cauza lipsei de rigurozitate în tratarea informațiilor, nu este posibil să se acorde o valoare științifică unora dintre pasajele autorului care nu sunt susținute de o documentație sigură. Cf. Sebastião Martins dos Reis, *O milagre do sol e o segredo de Fátima : inconsequências e especulações*. Porto, Edições Salesianas, 1966, p. 121.

Pe de altă parte, Michele de la Sainte Trinité a rămas într-o poziție neutrală în polemica privind rolul jucat de arhiepiscopul de Valladolid, susținând că, dacă Lúcia a scris în cele din urmă documentul, atunci polemica nu se mai justifică: „Qu'est-ce à dire? Puisque Lucie écrivait finalement le Secret en toute paix et tranquillité d'âme, cette réserve ne se justifie pas”, Michele de la Sainte Trinité, *op.cit.*, p. 38, nota, 1.

Clarificări istorice în jurul redactării documentului celui de-al Treilea Secret

Datorită scrisorii redactate de Lúcia monseniorului António García y García în ajunul Crăciunului, știm că la 25 decembrie 1943 textul *secretului* nu fusese încă redactat de văzătoare. Cu toate acestea, după un alt eveniment de o importanță esențială în viața spirituală a Lúciei și, cu siguranță, pentru istoriografia Fátimei, știm că Lúcia a reușit să scrie textul și că, la 9 ianuarie 1944, Văzătoarea i-a scris monseniorului José Alves Correia da Silva vestea pozitivă a împlinirii misiunii sale:

„Am scris deja ceea ce mi-ați ordonat să scriu; Dumnezeu a vrut să mă pună puțin la încercare (,) dar până la urmă asta a fost voia lui: Este sigilată în interiorul unui plic și aceasta în interiorul caietelor...”⁷¹.

Rezultatul fericit al scrierii a devenit în cele din urmă un fapt împlinit și va fi o parte esențială a istoriei Fátimei în viitor. Dar chestiunile istorice care apar în acest moment țin de confirmarea datei exacte de redactare a controversatului document de către Lúcia, împreună cu circumstanțele care au făcut posibilă scrierea documentului: ce a declanșat în cele din urmă scrierea acestei ultime părți a *secretului pe care* Lúcia a considerat absolut imposibil să o scrie în ultimele zile din decembrie? La sfârșitul secolului trecut au existat numeroase dezbateri pe această temă în rândul specialiștilor de la Fátima. Dar, ceea ce era încă ascuns pentru Joaquín María Alonso, pentru alți istorici ai subiectului precum Sebastião Martins dos Reis și António Maria Martins, controversa reieșea mai puțin ermetică. Pentru scopul lucrării noastre avem anumite certitudini posibile care înlătură ceața a ceea ce era tăinuit până acum. Astfel, se pune întrebarea: ce circumstanțe au permis redactarea pozitivă a fragmentului *secretului* și când anume a fost redactat? Răspunsul se află într-o analiză a datelor disponibile până în prezent în urma unei reconstituiri a posibilei desfășurări a evenimentelor și a concluziilor trase de cercetători.

La data care ne interesează, adică la sfârșitul lui decembrie și începutul lui ianuarie 1944, Lúcia aștepta un răspuns de la episcopul de Leiria, răspuns care a întârziat, în timp ce ea încerca

⁷¹ „*Já escrevi o que me mandou; Deus quis provar-me um pouco (,) mas afinal era essa a sua vontade: Está lacrada dentro dum envelope e este dentro dos cadernos.*”, Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 274. Scrisoare a sorei Lúcia către monseniorul José Alves Correia da Silva, episcop de Leiria, 9 ianuarie 1944, trimisă de la Tuy. Expeditorul îl informează pe episcopul de Leiria că a scris deja documentul cerut, corespunzător ultimei părți a *secretului* și discută detaliile privind trimiterea acestuia. Cf. Joaquín María Alonso, *O segredo de Fátima*, p. 11.

să rescrie textul, fără succes. După ce călugărița s-a recules în rugăciune și, eventual așa cum obișnuia, după ce a cerut ajutorul Sfintei Fecioare, sora Lúcia a reușit să redacteze documentul. Cu toate acestea, din punctul de vedere al criticii istorice, vor ieși la iveală două versiuni, iar nouă ne revine sarcina de a reda o relatare cât mai obiectivă a evenimentelor. Pentru a face acest lucru, mai întâi va fi necesar să recurgem la textul biografic al Carmelului din Coimbra publicat în anul 2013 intitulat *Um caminho sob o olhar de Maria* referitor la același eveniment⁷², mai ales că lucrarea în cauză se complăce în a cita fragmente din presupusul jurnal spiritual al surorii Lucia, intitulat *O meu caminho*⁷³. Potrivit acestui din urmă text, narațiunea leagă evenimentele după cum urmează: la începutul lunii ianuarie Lúcia se duce la capelă pentru un moment de rugăciune în fața *Sfântului Sacrament*. În capelă și în fața *Tabernacolului*, ea îngenunchează pentru a cere *Domnului să-i spună* care este exact voia Sa. Potrivit relatării de la Carmelul din Coimbra, Lúcia scrie următoarele:

„În timp ce așteptam răspunsul, la 3 ianuarie 1944, am îngenuncheat lângă patul care îmi servește uneori drept masă de scris și am făcut din nou experimentul, fără să obțin nimic; ceea ce m-a frapat cel mai mult a fost că în același moment puteam scrie orice altceva fără dificultate. Am rugat-o atunci pe Fecioara Maria să-mi spună care era voia lui Dumnezeu. Și m-am dus la capelă, era ora 4 după-amiaza, ora la care mă duceam de obicei să vizitez Preasfântul Sacrament, pentru că este ora la care de obicei sunt cel mai singură, și nu știu de ce, dar îmi place să fiu singură cu Isus în Tabernacol.

Acolo am îngenuncheat în mijlocul mesei de împărtășanie și l-am rugat pe Isus să-mi spună care este voia Lui. Obișnuită cum eram să cred că ordinele superiorilor sunt expresia corectă a voinței lui Dumnezeu, nu puteam să cred că nu era așa... Și perplexă, pe jumătate absorbită, sub greutatea unui nor întunecat care părea să planeze asupra mea, cu fața între mâini, am așteptat, fără să știu cum, un răspuns. Apoi am simțit o mână prietenoasă, afectuoasă și maternă care m-a atins pe umăr și am ridicat privirea pentru a o vedea pe scumpa Maică din Ceruri. «Nu-ți fie teamă, Dumnezeu a vrut să-ți încerce ascultarea, credința și umilința, fii liniștită și scrie ceea ce ți se spune, dar nu ceea ce ți se dă să înțelegi din semnificația

⁷² Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 266.

⁷³ Álvaro Albornoz Castro, *op.cit.*, p. 82. Biografia în cauză se folosește de un număr mare de fragmente din presupusul jurnal al Luciei intitulat *O meu caminho*, fiind un jurnal autobiografic scris în nu mai puțin de 25 de volume, care va acoperi în special perioada de după *Aparițiile de la Fatima*, împreună cu intrarea ei în Asilo de Vilar din Porto, până la propria bătrânețe. Cf. Ana Margarida Dias da Silva, Leonor Calvão Borges, *O Arquivo Da Irmã Lúcia: Uma Prova De Fé, Escrito Por Obediência*, in "Lusitania Sacra", n. 45, 2022, p. 56.

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli, angoste și suferințe ale sorei Lúcia Maria das Dóres în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

acestui. Odată scris, pune-l într-un plic, închide-l și sigilează-l și scrie pe exterior, care nu poate fi deschis decât în 1960, de cardinalul patriarh de Lisabona sau de episcopul de Leiria»⁷⁴.

Este de înțeles, așadar, conform propriului fir narativ al văzătoarei, că evenimentul care a făcut posibilă scrierea definitivă a ultimei bucăți din celebrul *secret* a fost un alt eveniment *supranatural* în viața spirituală a Lúciei. O intervenție decisivă a *Sfintei Fecioare* o îndeamnă să scrie *ceea ce i se poruncește să scrie, dar nu și sensul ei*. În mod similar, ideea conform căreia conținutul *secretului* trebuia să fie păstrat într-un plic sigilat aparține tot revelației pe care Lúcia o atribuie *Sfintei Fecioare*, împreună cu controversatul *adagiu* potrivit căruia plicul care conține *secretul* „*nu poate fi deschis în 1960 decât de cardinalul patriarh de Lisabona sau de episcopul de Leiria*”. Pentru viitorul spiritual al vieții Lúciei, după cum se va vedea, acest din urmă aspect este foarte important.

Potrivit relatării de la Carmelul din Coimbra atribuită scrierii autobiografice a Luciei intitulată „*O meu caminho*”, după ce a primit *aprobarea cerului* pentru a scrie restul *secretului*, Lúcia s-a pus pe treabă și a scris restul *secretului*, nu fără o doză exagerată de dramatism în care nu lipsesc straniile cataclisme apocaliptice și alte figuri de stil care într-un mod straniu nu se regăsesc în alte scrieri ale văzătoarei, ceea ce accentuează caracterul intim al presupusului jurnal. Potrivit relatării din jurnalul în chestiune, Lúcia trebuia a

⁷⁴ *Irmã Lúcia de Jesus e do Coração Imaculado, O meu caminho I*, pp. 158-160, apud Carmelo de Coimbra, *op.cit.*, p. 266. „Enquanto que esperava a resposta, no dia 3-1-1944, ajoelhei-me junto da cama que, por vezes, me serve de mesa para escrever, e de novo fiz a experiência, sem nada conseguir; o que mais me impressionava, era que no mesmo momento escrevia sem dificuldade qualquer outra coisa. Pedi então a Nossa Senhora que me fizesse conhecer qual era a Vontade de Deus. E dirigi-me para a capela, eram as 4h da tarde, hora a que costumava ir fazer a visita ao Santíssimo, por ser a hora a que ordinariamente está mais só, e não sei porquê, mas gosto de me encontrar a sós com Jesus no Sacrário. Aí ajoelhei-me no meio, junto ao degrau da mesa da Comunhão e pedi a Jesus que me fizesse conhecer qual era a Sua Vontade. Habituada como estava, a crer que as ordens dos Superiores são a expressão certa da Vontade de Deus, não podia crer que esta o não fosse. E perplexa, meio absorta, sob o peso duma nuvem escura que parecia pairar sobre mim, com o rosto entre as mãos, esperava, sem saber como, uma resposta. Senti então, que uma mão amiga, carinhosa e maternal me toca no ombro, levanto olhar e vejo a querida Mãe do Céu. «Não temas, quis Deus provar a tua obediência, Fé e humildade, está em paz e escreve o que te mandam, não porém o que te é dado entender do seu significado. Depois de escrito, encerra-o num envelope, fecha-o e lacra-o e escreve por fora, que só pode ser aberto em 1960, pelo Sr. Cardeal Patriarca de Lisboa ou pelo Sr. Bispo de Leiria”. Așa cum am mai subliniat, este necesar să tratăm cu mare atenție relatările despre opera Carmelului din Coimbra, în special cele care se referă la presupusul jurnal autobiografic intitulat *O meu caminho* din cauza consecvențelor importante deja demonstrate până acum. Vezi Álvaro Albornoz Castro, *op.cit.*, pp. 890-900.

scris secretul la 3 ianuarie 1944 în următoarele pretinse circumstanțe:

„Și mi-am simțit spiritul inundat de o taină de lumină care este Dumnezeu și în El am văzut și am auzit: - Vârful sulitei, ca o flacăra care iese, atinge axa pământului, - Acesta se cutremură: munți, orașe, comune și sate cu locuitorii lor sunt îngropate. Marea, râurile și norii ies din limitele lor, se revarsă, se inundă și mătură într-un vârtej de vânt, locuințe și oameni într-un număr care nu poate fi numărat, este purificarea lumii pentru păcatul în care este cufundată. Ura și ambiția provoacă războiul distrugător! Atunci am simțit ecoul unei voci blânde în inima mea și în spiritul meu: În timp, o singură Credință, un singur Botez, o singură Biserică, Sfântă, Catolică, Apostolică. În veșnicie, Cerul! Acest cuvânt «Rai» mi-a umplut sufletul de pace și fericire, atât de mult încât, aproape fără să-mi dau seama, l-am repetat mult timp: - Rai! Rai! De îndată ce a trecut cea mai mare forță a supranaturalului, m-am dus să scriu, și am făcut-o fără dificultate, la 3 ianuarie 1944, în genunchi, sprijinindu-mă pe patul care mi-a servit de birou.”⁷⁵

Cu toate acestea, în ciuda dramatismului apocaliptic al narațiunii literare, stilizate și retorice a evenimentului, apar câteva probleme legate de cheștiunea faptică a circumstanțelor scrierii documentului. În primul rând, îi datorăm părintelui Dr. Sebastião Martins dos Reis faptul că, înainte de publicarea lucrării Carmelului din Coimba în care sunt publicate astfel de extrase din presupusul jurnal al văzătoarei, a făcut lumină în anii '80 despre celebra apariție a Fecioarei către Lúcia ca element decisiv al redactării secretului. Practic, această revelație a îndemnat-o pe văzătoare să termine ceea ce avea de realizat chiar din luna octombrie din 1943, eliberând într-un fel legăturile spirituale care o împiedicau să îndeplinească acea datorie. Până atunci, această apariție a Fecioarei rămăsese ermetică în literatura fatimistă. Michele de la Sainte Trinité afirmă cu luciditate: „C'est la Vierge Marie qui vint elle-

⁷⁵ *Irmã Lúcia de Jesus e do Coração Imaculado, O meu caminho I*, apud *op.cit.*, p. 267. „E senti o espírito inundado por um mistério de luz que é Deus e N'Ele vi e ouvi, - A ponta da lança como chama que se desprende, toca o eixo da terra, - Ela estremece: montanhas, cidades, vilas e aldeias com os seus moradores são sepultados. O mar, os rios e as nuvens saem dos seus limites, transbordam, inundam e arrastam consigo num redemoinho, moradias e gente em número que não se pode contar, é a purificação do mundo pelo pecado em que se mergulha. O ódio, a ambição provocam a guerra destruidora! Depois senti no palpitar acelerado do coração e no meu espírito o eco duma voz suave que dizia: - No tempo, uma só Fé, um só Batismo, uma só Igreja, Santa, Católica, Apostólica. Na eternidade, o Céu! Esta palavra Céu encheu a minha alma de paz e felicidade, de tal forma que quase sem me dar conta, fiquei repetindo por muito tempo: - O Céu! O Céu! Apenas passou a maior força do sobrenatural, fui escrever e fi-lo sem dificuldade, no dia 3 de Janeiro de 1944, de joelhos apoiada sobre a cama que me serviu de mesa”.

même, par une apparition, dissiper enfin les ténèbres de la voyante et mettre un terme à sa douloureuse épreuve”⁷⁶. Dar contribuția lui Sebastião Martins dos Reis nu constă în informarea publicului interesat de presupusa *Apariție a Fecioarei*; dincolo de evenimentul în sine, ceea ce este relevant pentru cercetarea noastră ca o contribuție la stabilirea obiectivității evenimentului în viața spirituală a Luciei este faptul topografic al întâmplării în sine, adică *locul evenimentului*, dacă acesta a avut cu adevărat loc în viața intimă a sorei Lúcia. În acest sens, Sebastião Martins dos Reis susține că *Apariția Sfintei Fecioare* nu a avut loc în capelă - așa cum susține jurnalul Luciei prezentat de narativa Carmelului din Coimbra - ci și în infirmeria Noviciatului Surorilor Sfintei Doroteea din Tuy. În cuvintele lui Sebastião Martins dos Reis:

„Înainte de această Apariție a Maicii Domnului la Infirmeria din Tuy, Văzătoarea (*sic*) încercase de trei ori să scrie *secretul*, respectând ordinul episcopului José Alves Correia da Silva, dar nu reușise deloc să o facă. Abia după această viziune a reușit să o facă fără cea mai mică dificultate, eliberându-se în același timp de marea perplexitate în care se afla, date fiind atitudinile divergente ale celor doi prelați”⁷⁷.

Istoricul fatimis portughez este de aceeași părere în importanta sa lucrare „*Síntese Crítica da Fátima*”, reproducând chiar, datorită importanței locului ca *topos fatimologic*, o fotografie a *infirmeriei* din Noviciatul din Tuy ca loc al *Apariției Fecioarei*, unde o îndeamnă pe văzătoare să scrie celebrul document. De fapt, fotografia reprodușă în lucrarea în cauză este însoțită de următorul comentariu:

„Enfarmaria de Tuy - dormitório onde ficava a Irmã Lúcia: Ao fundo, a sua modesta cama de ferro, enconstada à parede, sobre a qual lhe apareceu Nossa Senhora a dizer-lhe que escrevesse O SEGREDO ...famigerado, conforme lhe mandavam”⁷⁸.

Părintele Sebastião Martins dos Reis, într-o eroare metodologică, nu menționează sursa originală de informații care îi permite să afirme cu atâta insistență că locul *Apariției Fecioarei* din ianuarie 1944 a fost *infirmeria Noviciatului din Tuy, și cu siguranță nu capela, așa cum susține textul Carmelului din Coimbra*. Cu toate acestea, greșeala metodologică a părintelui iezuit dos Reis poate fi completată și, în același timp, reparată prin contribuția unui alt

⁷⁶ Michele de la Sainte Trinité, *op.cit.*, p. 39.

⁷⁷ Sebastião Martins dos Reis, *O Milagre do Sol e o Segredo de Fátima. Inconsequências e especulações*, p. 121.

⁷⁸ „Infirmeria de Tuy - Dormitorul Sorei Lúcia: În fundal, modestul ei pat de fier, rezemat de perete, peste care Fecioara Maria i-a apărut pentru a-i spune să scrie celebrul SECRET... așa cum i s-a spus să facă...”, *idem, Síntese Crítica de Fátima. Incidências e repercussões*, Lisboa, Ramos, Alonso et Moita LDA, 1967, p. 153.

istoric fatimist. Datorăm această informație prețioasă părintelui António Maria Martins S.J., care în lucrarea sa documentară din 1984 *Novos Documentos de Fátima*, confirmă faptul aceleiași *Apariții a Maicii Domnului către Lúcia* pentru luna ianuarie 1944, prin aducerea la lumină a sursei principale prin care evenimentul este cunoscut în domeniul public cu 29 de ani înainte de publicarea extraselor din jurnalul văzătoarei de către Carmelul din Coimbra.

„Segundo declarações escritas da Madre Cunha Mattos, que fora Superiora da Ir. Lúcia em Tuy e que recebera as confidências mais íntimas da Vidente, Nossa Senhora apareceu à religiosa no dia 2 de Janeiro de 1944 e disse-lhe para escrever a terceira parte do Segredo. Essa aparição deu-se porque a Vidente não sabia o que fazer, dado que o Bispo de Leiria lhe ordenara que o escrevesse e o Arcebispo de Valhadolide, que tomava conta da diocese de Tuy, lhe dizia que não. (Arq. S.M.dos Reis, PD, 95)”⁷⁹.

Din relația dintre această importantă notă a lui António Maria Martins cu declarațiile lui Sebastião Martins dos Reis reiese clar ca este vorba de o informație preluată direct din arhivele pe care părintele Antonio Maria Martins le-a folosit și pe care le citează pentru a-și documenta declarația în chestiune, și anume *arhivele însuși Sebastião Martins dos Reis*. Acest fapt nu înseamnă decât un singur lucru, și încă unul oarecum decisiv în stabilirea obiectivității evenimentului, și anume: principala sursă a părintelui Sebastião Martins dos Reis pentru a documenta faptul că *Fecioara Maria* în ianuarie 1944 ar fi apărut sorei Lúciei în *infirmaria Noviciatului din Tuy și nu în Capela acestuia*, nu este nimeni alta decât Maica Superioară a Noviciatului din Tuy la acea vreme, Maica Maria do Carmo Cunha Matos, care a fost Superioara Lúciei la Tuy din 1943 până în 1946, perioadă care coincide cu datele legate de *redactarea documentului* în cauză.

Dincolo de diferența în datarea cronologică a evenimentului făcută în mod confuz de Maica Cunha Matos, care îl plasează în data de 2 ianuarie, ceea ce este cu adevărat important pentru ancheta noastră nu este altceva decât locul stabilit de sursa evenimentului deoarece este un detaliu dificil de încurcat în memoria confidentului direct al protagonistului unui astfel de eveniment. De fapt, însuși părintele António Maria Martins este cel

⁷⁹ António Maria Martins, *Novos Documentos de Fátima*, Porto, Livraria A.L, 1984, p. XXV. Traducem și pasajul respectiv: „Potrivit declarațiilor scrise ale Maicii Cunha Mattos, care fusese superioara sorei Lúcia la Tuy și care primise cele mai intime confidențe ale văzătoarei, Maica Domnului i-a apărut călugăriței pe 2 ianuarie 1944 și i-a spus să scrie a treia parte a Secretului. Această apariție a avut loc pentru că Văzătoarea nu știa ce să facă, având în vedere că episcopul de Leiria îi ordonase să scrie, iar arhiepiscopul de Valhadolide, care se ocupa de dieceza din Tuy, îi spusese să nu o facă (Arq. S.M.dos Reis, PD, 95)”.

care relatează că au fost declarațiile Maicii Maria do Carmo Cunha Matos, „care primește cele mai intime confidențe ale văzătoarei” („*que fora Superiora da Ir. Lúcia em Tuy e que recebera as confidências mais íntimas da Vidente*”), persoana căreia îi datorăm faptul de a fi raportat istoric pentru prima dată evenimentul spiritual menționat mai sus din viața intimă a sorei Lucia, anume apariția Maicii Domnului în ianuarie 1944, și care ar fi permis scrierea documentului cunoscut drept *al treilea secret de la Fátima*. Cu aceste date la dispoziția noastră, în mod necesar se poate conchide că trebuie să fi fost Lúcia însăși cea care, în mod logic, i-a încredințat Maicii Superioare, care i-a fost în același timp confidentul său intim, *locul exact al apariției: infirmeria noviciatului din Tuy*. În alte cuvinte: Maica Maria do Carmo Cunha Matos a fost cea care a avut privilegiul de a fi prima persoană căreia Lúcia i-a dat informația cu pricina, nu prin scrisoare, ci personal prin *viva voce*. Ne aflăm așadar în fața unui important paradox în care nici măcar impunătorul părinte Joaquin Maria Alonso nu s-a pronunțat, sau cel puțin nu direct, ci doar prin vagi aluzii:

„Por lo demás, ¿cómo comprender las grandes dificultades de Lúcia en escribirlo después de haber escrito otras cosas ya enormemente difíciles? Si se hubiera tratado simplemente de anunciar proféticamente nuevos y grandes cataclismos [,] estamos seguros que la Hermana Lucía no hubiera sufrido tales dificultades, cuyo vencimiento exigió una especial intervención del Cielo”⁸⁰.

Dar părintele Alonso nu este lăsat în afara controversei, dezvăluind involuntar inconsecvențe în fragmentele din celebrul *jurnal* prezentat de narativa Carmelului din Coimbra. În lucrarea sa intitulată *La Verdad sobre el Secreto de Fátima*, însuși cercetătorul spaniol susține o informație importantă care, pentru cei care cunosc metoda de lucru meticuloasă și epuizantă a părintelui Alonso, nu poate fi trecută cu vederea: *secretul ar fi fost scris în capela Noviciatului din Tuy*. Această informație este dată de părintele Joaquin Maria Alonso menționând că locul scrierii documentului a fost, de fapt, Capela Noviciatului din Tuy⁸¹, informație confirmată

⁸⁰ Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 80: „Cum să înțelegem, de altfel, marea dificultate a Lúciei de a o scrie, după ce scrisese și alte lucruri care erau deja enorm de dificile? Dacă ar fi fost vorba pur și simplu de a anunța într-un mod profetic noi și mari cataclisme [,] suntem siguri că sora Lúcia nu ar fi suferit astfel de dificultăți, a căror depășire a reclamat o intervenție specială din partea Cerului”. Cf. Michele de la Sainte Trinité, *op.cit.*, p. 39.

⁸¹ „Capilla del Noviciado de Tuy, donde se escribe el Secreto”, *Ibidem*, p. 85. Această informație este extrasă din a doua ediție a lucrării menționate *La Verdad sobre el Secreto de Fátima*, publicată de Ediciones Sol de Fátima, 1988. Aceeași informație poate fi consultată, de asemenea, în a prima ediție a lucrării în chestiune: Joaquin Maria Alonso, *La Verdad sobre el Secreto de Fátima. Fátima sin mitos*, Centro Mariano, Madrid, 1976, p. 75.

totodată și de Michele de la Sainte Trinité: „c'est dans la chapelle de Tuy, où depuis la grandiose théophanie trinitaire du 13 juin 1929 sœur Lucie avait reçu tant d'importantes communications divines, que fut écrit le troisième Secret”⁸².

Aceste informații aruncă noi lumini - și în același timp umbre - asupra acestei chestiuni importante a vieții spirituale a Luciei, făcând-o și mai problematică și complicând imaginea de ansamblu a evenimentului. Cine cunoaște în detaliu lucrările celor doi iezuiți portughezi menționați mai sus, lucrări indispensabile pentru oricine dorește să abordeze cu seriozitate chestiunile legate de Fátima, va fi familiarizat cu nivelul detaliilor și metodologia acestor cercetători. Nu altceva se poate spune despre claretianului spaniol, care este o referință de prim ordin, nu numai datorită erudiției în domeniu și prin lucrările sale fundamentale în această disciplină, ci și pentru că însuși părintele Joaquín María Alonso a executat pentru o perioadă de funcția de arhivist al documentației referitoare la Fátima, (numit chiar de episcopul din Leiria, atunci João Venâncio), ceea ce l-a obligat pe Alonso să cunoască în mod meticulos documentația despre Fátima⁸³. De aceea, în ciuda numărului mic de referințe prezentate, acestea sunt de o importanță capitală pentru o corectă analiză a subiectului, deoarece sunt limpeziri care nu ar fi putut fi găsite fără o documentație prealabilă fiabilă, ca și în cazul Maicii Maria do Carmo Cunha Matos, conform arhivelor părintelui Sebastião Martins dos Reis, a cărui mărturie este fundamentală pentru o clarificare obiectivă a chestiunii.

Prin urmare, până în prezent, avem o nouă problemă paradigmatică care ridică întrebări atât în ceea ce privește locul evenimentului care a permis scrierea documentului, cât și locul scrierii ultimei bucați din *secret*, și anume: **celebra apariție a Fecioarei Maria ar fi avut loc în infirmeria Noviciatului din Tuy, iar secretul ar fi fost redactat în Capela aceluiași Noviciat**. Acest lucru contrastează în mod categoric cu presupusă relatare autobiografică menționată mai sus și redată de Carmelul din Coimbra, anume: **că apariția a avut loc în capelă și că secretul a fost scris de Lúcia sprijinită pe patul care servea drept masă**. Numai critica istorică, confruntând sursele și coroborând veracitatea acestora, va fi în măsură să dea un verdict istoric final al chestiunii. În consecință, avem de-a face cu două versiuni diferite, total contradictorii, care îl conduc pe istoricul evenimentelor de la Fatima pe două căi posibile: (1) o analiză minuțioasă a sincerității văzătoarei în cauză, Lucia de Jesus Rosa

⁸² Michele de la Sainte Trinité, *loc.cit*.

⁸³ Într-adevăr, o mare parte din munca monumentală a *Documentação Crítica de Fátima* i se datorează cercetătorului spaniol.

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli, angoase și suferințe ale sorei Lúcia Maria das Dores în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

dos Santos, pornind de la presupunerea conform căreia vazătoarea ar contrazice informațiile scrise în presupusul *jurnal autobiografic, O meu caminho*. În cazul în care judecata morală a vazătoarei, întemeiată pe sinceritatea acesteia cu privire la coerența presupuselor sale experiențe ar fi fezabilă, ar rămâne doar (2) o analiză a veridicității fragmentelor jurnalului prezentat de Carmelul din Coimbra drept autobiografic intitulat *O meu caminho*, plecând de la premisa că un astfel de jurnal, sau cel puțin pasajele în cauză, nu ar fi fost redactate de aceeași persoană identificată ca Lucia de Jesus Rosa dos Santos.

Epilog. Monseniorul José Alves Correia da Silva, păstrătorul secretului. Împrejurările transmiterii documentului către Episcopul de Leiria

După ce ordinul de a scrie partea necunoscută a așa-zisului *al treilea secret* a fost executat, Lúcia a trebuit să anunțe vestea cea bună episcopului de Leiria, care era practic autorul *odiseei* spirituale a sorei Lúcia prin faptul că a fost tocmai el cel care a ordonat redactarea documentului. În Noviciatul surorilor Sfintei Doroteea era permisă activitatea scrisului doar duminica, așa că vazătoarea va trebui să aștepte până duminică, 9 ianuarie din 1944, pentru a-i transmite această veste importantă monseniorului José Alves prin intermediul unei scrisori. Trebuie remarcat faptul că episcopul de Leiria suferea de anumite probleme de sănătate în acea perioadă și se pare că o nouă *comunicare din ceruri* o informează pe Lúcia despre anumite vești destinate în mod particular monseniorului José Alves Correia da Silva cu privire la sănătatea sa, împreună cu alte detalii importante legate de transmiterea plicului cu conținutul dorit. Importantă scrisoare care anunță *scrierea secretului* în data de duminică, 9 ianuarie, este următoarea:

„Tuy 9-01-1944

Excelența Voastră, Domnule Episcop

Cum ziua de 15 se apropie deja, vă scriu acum, ca să ajungeți la timp cu umilele mele felicitări și sărmanele mele rugăciuni: sunt îngrijorată pentru sănătatea Excelenței Voastre. Să dea Dumnezeu să vă faceți bine și ca bolile să nu se agraveze, iar bunul Dumnezeu să se învrednicească să ne arate milă: Acum câteva zile, «am să vă spun asta, presupunând că va fi pe placul Excelenței Voastre», am avut ocazia să cer de la Buna noastră Maică din Ceruri sănătate și viață pentru Excelența Voastră. Și ea mi-a răspuns: «viață da, dar în ceruri». Vă place promisiunea, dle Episcop? Am fost atât de fericită; în Cer este fericirea noastră veșnică. Ce frumos, în Rai pentru totdeauna cu Dumnezeu, în iubirea și harul său. Am scris deja ceea ce mi-ați spus; Dumnezeu a vrut să mă pună puțin la încercare, dar până la urmă

asta a fost voia lui: este sigilat într-un plic, iar acesta se află în interiorul caietelor. Dacă Excelența Voastră dorește să îl trimit, îl voi trimite primului mesager de încredere care trece pe aici, sau dacă Excelența Voastră dorește să fie preluat la Valența, îl voi duce acolo, nu aș vrea totuși să îl trimit prin poștă de teamă să nu se piardă.

*Încă o dată, sincerele mele urări de felicitări
și Vă rog să mă binecuvântați.
Cea mai mică servitoare a Excelenței Voastre,
Maria Lúcia de Jesus R.S.D”⁸⁴.*

Din această scrisoare reies două lucruri importante care merită atenția noastră. În primul rând, se pare că Lúcia face o relatare a unei alte *comunicări supranaturale cu Maica Domnului*, care ar putea fi aceeași ocazie în care i se permite să *scrie celebrul secret*, sau chiar nu este exclusă o ocazie diferită. În orice caz, întrucât cunoaștem deja modul de exprimare al văzătoarei, nu ar fi vorba de un mod retoric de a face aluzie la o simplă impresie a sa, ci ar fi mai ales o *nouă presupusă manifestare cerească* purtătoare a unui mesaj particular la adresa monseniorul José Alves Correia da Silva. În al doilea rând, o lectură atentă a textului în cauză dezvăluie grija văzătoarei în ceea ce privește traseul pe care urma să îl parcurgă celebrul document. Această grijă din partea sorei Lúcia, care demonstrează în cele din urmă importanța extremă pe care ea însăși o acorda documentului, va fi vitală pentru soarta istorică a manuscrisului⁸⁵. Pentru sora Lúcia, ceea ce mai rămânea acum de făcut, după procesul redactării, era să facă să ajungă prețiosul document în mâinile destinatarului care nu era altul decât episcopul de Leiria, o întreprindere „deloc ușor în acele vremuri de granițe foarte bine păzite”⁸⁶. Din cauza caracterului delicat al *plicului*, potrivit scrisorii din 9 ianuarie, sora Lúcia nu a acceptat, în mod logic, să îl încredințeze vreunui mesager oarecare, cu atât mai puțin oficiului poștal, de teamă că documentul se poate pierde: „*nu aș vrea totuși să îl trimit prin poștă de teamă să nu se piardă*”⁸⁷. În consecință, ar fi durat luni de zile până să găsească ocazia potrivită pentru a trimite plicul în siguranță la destinatar. În cele din urmă, de comun acord cu José Alves Correia da Silva, arhiepiscopul de

⁸⁴ Carmelo de Coimbra, *op. cit.*, p. 274. Scrisoare de la sora Lúcia către monseniorul José Alves Correia da Silva, 9 ianuarie 1944, trimisă de la Tuy. Expeditorul discută despre starea de sănătate a destinatarului și face aluzie la o posibilă revelație sau la un mesaj primit adresat destinatarului. De asemenea, expeditorul face referire la faptul că a scris a *treia parte a secretului* și ia măsuri de precauție, sugerând posibilități de transmitere a acestuia.

⁸⁵ „Toutefois, le soin extrême qu'elle va prendre pour le transmettre en toute sûreté à son destinataire est un nouvel indice de l'importance exceptionnelle qu'elle accorde à ce document”. Michele de la Saint Trinité, *op. cit.*, p. 40.

⁸⁶ Joaquín María Alonso, *O Segredo de Fátima*, p. 11.

⁸⁷ *Ibidem*.

atunci al diecezei din Gurza, Manuel Maria Ferreira da Silva⁸⁸, care era de asemenea superior al Societății Misionare din Cucujaes⁸⁹ și fost confesor al Lúciei pe vremea lui *Asilo de Vilar*, a sosit la Valença do Minho sâmbătă, 17 iunie 1944. Monseniorul Manuel Ferreira era însoțit atunci de fratele său, monseniorul José Manuel Ferreira da Silva și părintele Vernocchi, pe atunci director spiritual al Seminarului de Misiuni din Cucujaes, acesta din urmă fără să știe exact despre ce era vorba în gestiunea respectivă; aceste personalități au fost protagoniste și cele responsabile de primirea și transmiterea documentului către monseniorul José Alves Correia da Silva. Sâmbăta următoare, 24 iunie, în timpul octavei sărbătorii *Corpus-ului Christi*, la Asilo de Fonseca, monseniorul Manuel Maria Ferreira da Silva și fratele său, monseniorul José Ferreira da Silva, însoțiți de părintele Vernocchi, s-au întâlnit finalmente cu sora Lúcia. Aceasta din urmă plecase la prânz de la Noviciatul din Tuy, însoțită de câteva surori care, de asemenea, nu știau de misiunea văzătoarei. Întâlnirea a avut loc tot la Asilo de Fonseca, în colegiul sursorilor franciscane și, cu mare discreție, Lúcia a înmănat documentul episcopului de Gurza, Manuel Ferreira da Silva⁹⁰, care, în aceeași după-amiază, în mașina condusă de fratele său, José Ferreira da Silva, va ajunge la casa de odihnă a Episcopului de Leiria în *Quinta da Formigueira*. Când au sosit la casa de odihnă a monseniorului José Alves, Manuel Ferreira da Silva va pune direct în mâinile Episcopului de Leiria *prețiosul manuscris*⁹¹ destinat să schimbe istoria Bisericii Catolice din a doua jumătate a secolului XX⁹². Părintele Alonso transmite o mărturie valoroasă a aceluiași frate al episcopului de Gurza, monseniorul José Ferreira da Silva,

⁸⁸ Carmelo de Coimbra, *loc.cit.*

⁸⁹ Michele de la Sainté Trinité, *loc.cit.*

⁹⁰ António Valdemar pentru ziarul portughez *Diário de Notícias*, în interviul său cu succesorul monseniorului José Alves Correia da Silva, João Pereira Venâncio, confirmă și participarea monseniorului Manuel Maria Ferreira da Silva, pe atunci episcop de Gurza și un prelat foarte apropiat de Lúcia:

“E quem foi o primeiro depositário dessa carta?”

- Foi o então bispo de Gurza, hoje arcebispo de Cizico, D.Manuel Maria Ferreira da Silva, que, ao tempo, era superior da Sociedade Missionária de Cucujães.

- E porque foi esse prelado o intermediário da terceira parte do «segredo» de Fátima?
- D. Manuel Maria Ferreira da Silva havia sido, quando Lúcia estivera no Asilo do Vilar do Porto, da Congregação das Dóroteias, um dos seus confesores. A partir de então manteve contacto com Lúcia, tendo trocado correspondência com aquela vidente.

- D. Manuel Maria Ferreira da Silva a quem entregou aqueles documento ou documentos?

- Directamente a D. José Alves Correia da Silva”, Ápio Garcia, *loc.cit.*

⁹¹ Joaquín María Alonso, *op.cit.*, p. 11.

⁹² José Galdes Freire, *O Segredo de Fátima Fátima. A terceira parte é sobre Portugal?*, p. 27.

tocmai cel care a condus mașina care i-a dus pe prelați de la Valença do Minho la Braga în direcția casei lui *Dom José* la Formigueira, făcând o relatare a fericitului deznodământ al traseului documentului. Monseniorul José Ferreira mărturisea următoarele:

„... am mers cu dânsul [arhiepiscopul de Cízico] și cu părintele Vernocchi, pe atunci director spiritual la Seminarul Misiunilor din Cucujães, la Valença, unde, la Colegiul franciscan, Lúcia, care era însoțită de o altă soră, i-a dat fratelui meu plicul care conținea secretul. De la Valença, fără ca noi [eu și părintele Vernocchi] să ne dăm seama despre ce era vorba, am venit prin Braga, unde fratele meu i-a înmănat plicul lui *Dom José*, episcop de Leiria, chiar fără ca noi să ne dăm seama. Am aflat abia mai târziu”⁹³.

În cele din urmă, la 17 iunie 1944, prețiosul manuscris a ajuns în mod solemn și oficial în mâinile autorității ierarhice a diecezei de Leiria. Când monseniorul José Alves a primit documentul sigilat, a primit și o comunicare de la Lúcia, în care văzătoarea făcea câteva sugestii imperative pe care episcopul le va urma întocmai ca pe niște dispoziții autentice *venite din Cer*. Sora Lúcia sugerează următoarele: ca plicul să fie păstrat de însuși Episcopul de Leiria, ca el însuși poate deschide și citi plicul oricând dorește, iar după moartea monseniorului José Alves Correia da Silva, acesta să fie înmănat Cardinalului Patriarh al Lisabonei, la acea vreme, Manuel Gonçalves Cerejeira, și de asemenea, plicul putea fi deschis și secretul revelat publicului după moartea Lúciei dacă acest fapt se întâmpla înainte; dar dacă moartea văzătoarei nu va avea loc până atunci, secretul trebuia să fie deschis și divulgat publicului⁹⁴ în

⁹³ „...eu fui com ele (o Senhor Arcebispo de Cízico) e o Sr. Pe. Vernocchi. então Director Espiritual no Seminário das Missões, de Cucujães, a Valença, onde, no Colégio das Franciscanas, a Lúcia, que vinha acompanhada de outra irmã, entregou ao meu irmão o envelope com o segredo. De Valença, sem que nós (eu e o Pe. Vernocchi) tivéssemos percebido do que se tratava, viemos por Braga, tendo meu irmão entregado o envelope ao Senhor Dom José, Bispo de Leiria, ainda sem que nós tivéssemos percebido. Só o soubemos mais tarde.”, Joaquín María Alonso, *op. cit.* În mod curios, Michele de la Sainte Trinité nu relatează că plicul a fost pus în mâinile episcopului de Leiria, ci vorbește în mod ciudat despre un „caiet”: „Discrètement, la voyante remit à l'évêque de Gurza le cahier dans lequel elle avait glissé l'enveloppe du Secret.”, Michele de la Sainte Trinité, *op. cit.*, p. 40. Ceea ce susține cercetătorul aparținând *Contre-Réforme Catholique* nu poate fi acceptat, în timp ce mărturia monseniorului. Ferreira da Silva, protagonistul evenimentului, vorbește în mod explicit de un singur plic: „entregou ao meu irmão o envelope com o segredo”. Aceasta a fost probabil o omisiune din partea cercetătorului nostru francez.

⁹⁴ În presupusul său jurnal autobiografic, intitulat *O meu caminho*, Lúcia sugerează că al treilea secret ar fi trebuit să fie doar „deschis” abia în anul 1960, și nu făcut public la vremea respectivă de către liderii bisericii, cum ar fi cardinalul patriarh de Lisabona sau episcopul de Leiria. Totuși, alte mărturii și informații oferite de Lúcia însăși vor completa aceste informații, adăugând că secretul era adresat episcopului de Leiria sau Sfântului Părinte și că planul conform indicațiilor Maicii Domnului

data de 1960⁹⁵. Cu toate acestea, deși monseniorul José Alves Correia da Silva a păstrat cu gelozie instrucțiunile Lúciei până la moartea sa, în martie 1957, ezitățile ecleziastice au început imediat după ce monseniorul José Alves a primit plicul, deoarece prelatul de Leiria, atunci când a încercat să transmită plicul Patriarhului de la Lisabona, Manuel Gonçalves Cerejeira, acesta din urmă nu a avut nicio intenție de a-și asuma o astfel de responsabilitate. După cum subliniază Joaquín María Alonso: „... În convorbirile personale dintre Don José și Patriarhul de la Lisabona, Don José a dorit să încredințeze documentul, înainte de moartea sa, Patriarhului, acesta din urmă refuzând întotdeauna să îl primească”⁹⁶. În consecință, din cauza refuzului cardinalului Cerejeira de a prelua documentul controversat, manuscrisul cu *secretul a* continuat să „locuiască” în Curia Episcopală din Leiria, cu monsenior José Alves Correia da Silva în grija acestuia, până când a fost predat Nunțului Apostolic din Lisabona, monseniorul Cento, și apoi transferat la Roma⁹⁷.

Cu toate acestea, se pare că a existat o încercare a monseniorului José de a transmite *secretul* la Roma la începutul anului 1944. Această informație a fost dată de fostul șef al Sfântului Oficiu, Cardinalul Ottaviani. În acest sens, Alonso a argumentat după cum urmează: „Cardinalul Ottaviani ne-a informat că în 1944, când a fost scris *secretul* de la Fátima, a existat o încercare, o anumită indicație, de a-l duce la Roma. Și că aceasta din urmă a judecat oportun ca *secretul* să fie păstrat în Curia episcopală din Leiria”⁹⁸.

După această tentativă, episcopul de Leiria a respectat toate măsurile stabilite de Lúcia pentru a păstra cu prudență textul care conținea *ultima bucată* din *secret*. În consecință, la 8 decembrie

era să fie făcut public în 1960. Vezi *O meu caminho* I, pp. 158-160, apud Carmelo de Coimbra, p. 267.

⁹⁵ „Cuando el señor Obispo de Leiria recibe el documento sellado [,] recibe igualmente una comunicación de Lucía, en donde [ella] le hace algunas sugerencias; por ejemplo, que lo guarde él mismo y que después de su muerte (del Obispo) sea entregado al señor Cardenal Patriarca de Lisboa. Efectivamente, don José así lo comunica al señor Cardenal, recibiendo aquellas sugerencias de Lucía como una orden del Cielo”, Idem, *La Verdad sobre el Secreto de Fátima*, p. 38. De asemenea, José Galdes Freire, adăugând nota importantă a deschiderii și dezvăluirii documentului în 1960: „Sabe-se, por diversas declarações ,que Lúcia estava disposta a dizer o «segredo» ao Sr. Bispo de Leiria, se este lho mandasse; que o Sr. Bispo podia abrir o sobrescrito e ler o «segredo» logo que quisesse; que por morte de D. José o «segredo» deveria passar a mao do Cardeal Cerejeira, Patriarca de Lisboa; que o «segredo» poderia ser aberto logo que Lúcia morresse; que, se a sua morte se não verificasse antes, o «segredo» deveria ser aberto e divulgado em 1960”. José Galdes Freire, *op. cit.*, p. 2.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 56; Cf. Michele de la Sainté Trinité, *op. cit.*, p. 43.

1945, documentul este salvagardat conform condițiilor sugerate de Lúcia. Din punct de vedere material, *acesta* a fost scris pe o singură foaie de hârtie, pusă într-un plic care a fost sigilat. Apoi, același plic va fi reinserat într-un plic mai mare, care de asemenea la rândul lui, va fi sigilat. În acest plic care *conținea plicul cu textul secretului*, episcopul de Leiria va consemna instrucțiunile Lúciei scriindu-le pe plic. Acest lucru este evidențiat de fotografia care îl înfățișează pe însuși monseniorul José Alves Correia da Silva cu celebrul *plic sigilat care conținea documentul secretului* așezat pe o masă, fotografie realizată de M. Panzen, reporter al revistei americane *Life* și publicată la 3 ianuarie 1949. Pe exteriorul plicului se citește următorul text:

„Acest plic cu conținutul său va fi predat Eminenței Sale Cardinalul Manuel, Patriarhul Lisabonei, după moartea mea. Leiria, 8 decembrie 1945

José, Episcop de Leiria”⁹⁹.

Plicul a fost în cele din urmă păstrat în Curia episcopală din Leiria¹⁰⁰, păzit de monseniorul José Alves Correia da Silva până în martie 1957, cu câteva luni înaintea survenirii morții sale¹⁰¹. În urma decesului Episcopului din Leiria, plicul a așteptat, în zadar, să fie deschis și publicat în 1960¹⁰².

⁹⁹ „Este envelope com o seu conteúdo será entregue a Sua Em.cia o Sr. Cardeal D. Manuel, Patriarca de Lisboa, depois da minha morte. Leiria, 8 de Dezembro de 1945. José, Bispo de Leiria”, *Ibidem*, p. 27.

¹⁰⁰ Ápio Garcia, *Bodas de Ouro de Fátima. 1917-1967*, p. 73.

¹⁰¹ Există o controversă privind conținutul autentic al celui de-al treilea secret în anumite cercuri catolice bine documentate care susțin că dezvăluirea celei de-a treia părți nu este încheiată, deoarece textul dezvăluit de Vatican în anul 2000, în timpul lui Ioan Paul al II-lea, nu ar corespunde nici contextului celor două părți anterioare, nici descrierilor istorice ale celor care au avut acces la document. Una dintre cele mai interesante poziții este reprezentată de specialistul francez, Laurent Morlier: „Or, il faut bien le reconnaître, le texte publié par le Vatican ne cadre ni avec le contenu, ni avec le style des deux premières parties. Ce style était simple, très clair, très compréhensible, très concret : dans les deux premières parties, rien d’obscur, rien d’ambigu. Rien que des faits, des noms, des événements, des demandes précises, tout est d’une parfaite netteté. Aucune nécessité de commenter ou d’interpréter. Même la vision de l’enfer de la première partie du Secret n’est pas symbolique et sujette à interprétation. La guerre de 1939 a été prédite de façon précise ; et la sainte Vierge, comme d’ailleurs dans les autres paroles adressées par la suite à soeur Lucie, n’use pas de symboles. Elle est au contraire d’un grand réalisme. Il n’est que de relire les avertissements du 13 juillet 1917. Ils n’ont pas besoin d’une clef de lecture de caractère symbolique !”, Laurent Morlier, *Le troisième secret de Fátima publié par le Vatican le 26 juin 2000 est un faux : en voici les preuves*, Argenteuil-du-Plessis: Editions DFT, 2001, p. 23. Vezi, de asemenea, Laurent Morlier, *Vrai ou Faux Troisième Secret de Fátima. Réponse au tome IV de “Toute la Vérité sur Fátima”*, Editions D.T.F., 2004.

¹⁰² „Ce secret devait selon les instructions célestes données a la voyante, être public en 1960. Il ne l’a pas été.”, Marc Dem, *Le Troisième Secret de Fátima*. Monaco, Editions du Rocher, 1993. p. 7. Cu privire la unele comentarii privind posibilele

Concluzii

Cercetarea noastră a încercat să ofere o dublă perspectivă istorică, evenimentială și critică asupra evenimentelor care au înconjurat geneza, redactarea și concatenarea evenimentelor legate de documentul care va deveni cunoscut în istoria Bisericii Catolice în a doua jumătate a secolului XX drept *al Treilea secret de la Fátima*. Redactarea documentului în chestiune a fost posibilă datorită unui amalgam de factori spirituali și ecleziastici, în strânsă corelație cu starea de sănătate a protagonistei, care au creat un context favorabil pentru formalizarea mesajelor deținute de sora Lúcia.

Circumstanțele care au permis scrierea așa-numitului *secret de la Fátima* includ, în primul rând, presiunea ecleziastică exercitată de către José Galamba de Oliveira, a cărui insistență i-a insuflat episcopului de Leiria, José Alves Correia da Silva, hotărârea de a solicita scrierea *secretului* în două faze diferite și bine delimitate. Aceste două faze au fost determinate, la rândul lor, de circumstanțele fizice legate de sănătatea sorei Lúcia la începutul celei de-a doua jumătăți a anului 1943, atunci când văzătoarea suferea de pleurezie și simptome infecțioase constante. Gravitatea bolii sale în septembrie 1943 l-a determinat pe episcopul de Leiria să călătorească din Portugalia până la orașul spaniol Tuy pentru a o ruga pe sora Lúcia să redacteze respectivul document. Această primă fază s-a desfășurat într-o manieră informală, ceea ce a condus-o pe sora Lúcia, în calitate de persoană responsabilă de redactarea documentului, la o serie de dileme și confuzii spirituale cu privire la necesitatea pozitivă a redactării sau pur și simplu la dezmințirea acesteia. A doua fază a cererii de redactare a documentului se va concretiza din cauza confuziei exprimate de protagonist. Având în vedere nesiguranța manifestată de sora Lúcia, José Alves Correia da Silva, exercitându-și autoritatea episcopală, a dat în cele din urmă un mandat formal sorei Lúcia, ordonându-i să scrie *secretul* pe o foaie de hârtie. Prin urmare, trebuie să înțelegem că măsurile ecleziastice luate de episcopul de Leiria cu privire la scrierea de către sora Lúcia a documentului înțeles drept „a treia parte a *secretului* de la Fátima”, au constituit o măsură de protejare a informațiilor furnizate de văzătoare în cazul în care starea ei de sănătate s-ar fi deteriorat. În fond, ordinul de scriere a *secretului* a constituit o măsură în cazul morții văzătoarei, care, în septembrie

alternative care presupun autenticitatea secretului, vezi *Ibidem*, p. 151. De asemenea, vezi lucrarea lui Tosatti: Marco Tosatti, *Il Segreto Non Svelato*, Casale Monferrato, Edizioni Pienme Spa, 2002.

1943, părea dacă nu iminentă, cel puțin suficient de îngrijorătoare pentru ca autoritatea ecleziastică competentă să dorească să protejeze ultimele scrieri importante despre Fátima. Circumstanțele scrierii manuscrisului au fost, de asemenea, turbulente din motive necunoscute și este remarcabil faptul că sora Lúcia însăși nu a avut acces la toată corespondența în cursul lunii decembrie 1943 ca urmare a intervenției unor terțe părți, poate pentru a nu tulbura pacea spirituală a văzătoarei.

În mod analog, cercetarea noastră demonstrează în mod critic complexitatea datelor disponibile în prezent cu privire la circumstanțele care au înconjurat redactarea documentului în cauză. Cercetarea noastră scoate la iveală anumite neconcordanțe între pasajele din jurnalul autobiografic atribuit sorei Lúcia și intitulat *O meu caminho*, în contrast cu informațiile disponibile furnizate de istoricii de referință în domeniul istoriei Fatimei, precum Sebastião Martins dos Reis și António Maria Martins, cu privire la aceleași circumstanțe. Aceste din urmă informații, deși puține la număr, dar importante pentru valoarea lor documentară, arată că există două versiuni diferite ale aceluiași eveniment. Cercetarea noastră demonstrează și evidențiază pentru prima dată contradicțiile dintre narațiunea presupus autobiografică scoasă la lumină de Carmelul din Coimbra în 2013 în opera intitulată *Um caminho sob o olhar de Maria* și mărturiile istorice culese de Sebastião Martins dos Reis direct de la maica Maria do Carmo Cunha Matos, care a fost maica superioară în Noviciatul din Tuy precum și confidentă a sorei Lúcia în perioada de redactare a celebrului document. Aceste fapte impun necesitatea unei abordări critice și riguroase bazate pe confruntarea surselor pentru o înțelegere obiectivă a evenimentelor, care să permită și înțelegerea cauzelor factuale ale eventualelor contradicții din surse, delimitând astfel relatările într-o abordare mai sigură a adevărului obiectiv al faptelor referitoare la viața intimă a sorei Lúcia Maria das Dores.

Cercetarea noastră se dovedește a fi fundamentală pentru înțelegerea genezei unuia dintre cele mai importante și controversate documente aparținând Bisericii Catolice în a doua jumătate a secolului XX. Geneza redactării așa-numitului al *Treilea secret de la Fátima*, împreună cu controversele istorice din jurul redactării sale, ar putea, în același fel, să ofere o nouă evaluare istorică a documentului în cauză, al cărui conținut continuă să genereze controverse până în prezent cu privire la destinul doctrinar al Bisericii Catolice, precum și la viitorul escatologic al omenirii în raport cu instituția ecleziastică romană. Așa-numitul al *Treilea secret de la Fátima* va sfârși, în cele din urmă, prin a fi legat de viața intimă a sorei Lúcia, iar teoriile privind conținutul său nu pot abandona sfera speculațiilor decât în urma unei analize detaliate a

Geneza redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima. Îndoieli, angoase și suferințe ale sorii Lúcia Maria das Dores în cursul celei de-a doua jumătăți a anului 1943 la Tuy. O controversă istorică

corespondenței cunoscute a sorii Lúcia, abordând preocupările sale spirituale, examinând avizele adresate ierarhiei ecleziastice și contrastând aceste puncte cu interogațiile văzătoarei însăși, în special cele cuprinse între anii 1946 și 1957. Aceasta din urmă este, deocamdată, o sarcină viitoare pentru istoricul specializat în problemele legate de Fátima.